

Yrittäjyyden edistäminen Lapin ammattikorkeakoulussa

Yrittäjyyden edistäminen Lapin ammattikorkeakoulussa

Mirva Juntti, Helena Kangastie ja Soili Mäkimurto-Koivumaa

Yrittäjyyden edistäminen Lapin ammattikorkeakoulussa

Sarja B. Raportit ja selvitykset 9/2016

© Lapin ammattikorkeakoulu ja tekijät

ISBN 978-952-316-132-0 (nid.)

ISSN 2342-2483 (painettu)

ISBN 978-952-316-133-7 (pdf)

ISSN 2342-2491 (verkkojulkaisu)

Lapin ammattikorkeakoulun julkaisuja
Sarja B. Raportit ja selvitykset 9/2016

Kirjoittajat: Mirva Juntti, Helena Kangastie ja
Soili Mäkimurto-Koivumaa
Taitto: Lapin AMK, viestintäyksikkö

Lapin ammattikorkeakoulu
Jokiväylä 11 C
96300 Rovaniemi

Puh. 020 798 6000
www.lapinamk.fi/julkaisut

Lapin korkeakoulukonserni

Lapin korkeakoulukonserni LUC
on yliopiston ja ammattikorkeakoulun strateginen yhteenliittymä.
Konserniin kuuluvat Lapin yliopisto
ja Lapin ammattikorkeakoulu.
www.luc.fi

Sisällys

ESIPUHE	7
1 JOHDANTO	9
2 YRITTÄVYYDEN JA YRITTÄJYYDEN EDISTÄMINEN	13
2.1. Yrittäjyydestä käsitteenä	13
2.2. Yrittäjyyskasvatus ja yrittäjyyteen oppiminen	15
2.3. Yrittäjyyskasvatuksen toteuttaminen	19
2.4. Yrittäjyys korkeakouluissa.	21
2.5. Korkeakoulujen toimet yrittäjyyden edistämiseksi	23
3 YRITTÄVYYS JA YRITTÄJYYS LAPIN AMMATTIKORKEAKOULUSSA	27
3.1. Yrittäjyyttä tukeva osaamisperustaisuus	27
3.2. Yrittäjyyden edistämiseksi osaamis- ja ongelmaperustaista oppimista	31
3.3. Yrittäjyyttä edistävät ja tukevat oppimisympäristöt oppimisen tilat	33
3.4. Opettajan rooli oppimisprosessissa	36
4 TAVOITETILA JA KEHITTÄMISTOIMENPITEET LAPIN AMMATTIKORKEAKOULUSSA	41
4.1 YRITTÄJYYDEN EDISTÄMISEN TAVOITETILA VUOTEEN 2025	41
4.2. Yrittävyyden edistämisen toimenpiteet	44
5 LOPUKSI.	47

Parhaat ja menestyneimmät
yrittäjät ovat uskaltaneet
uida vastavirtaan.

ESIPUHE

Pk-yritykset työllistävät jo enemmistön yksityisen sektorin työvoimasta. Suomen noin 300 000 yrityksen joukosta yli 98 prosenttia on alle viidenkymmenen hengen yrityksiä. Edelleen jaoteltuna näistä yrityksistä alle 10 työntekijän mikroyrityksiä on 264 000 eli 93 prosenttia. Merkillepantavaa on, että viimeisen kymmenen vuoden aikana myös uudet työpaikat ovat syntyneet pieniin ja keskisuuriin yrityksiin, ja yksinyrittäjien määrä on rajusti kasvanut, sekä uusi teknologia valtaa toimialoja.

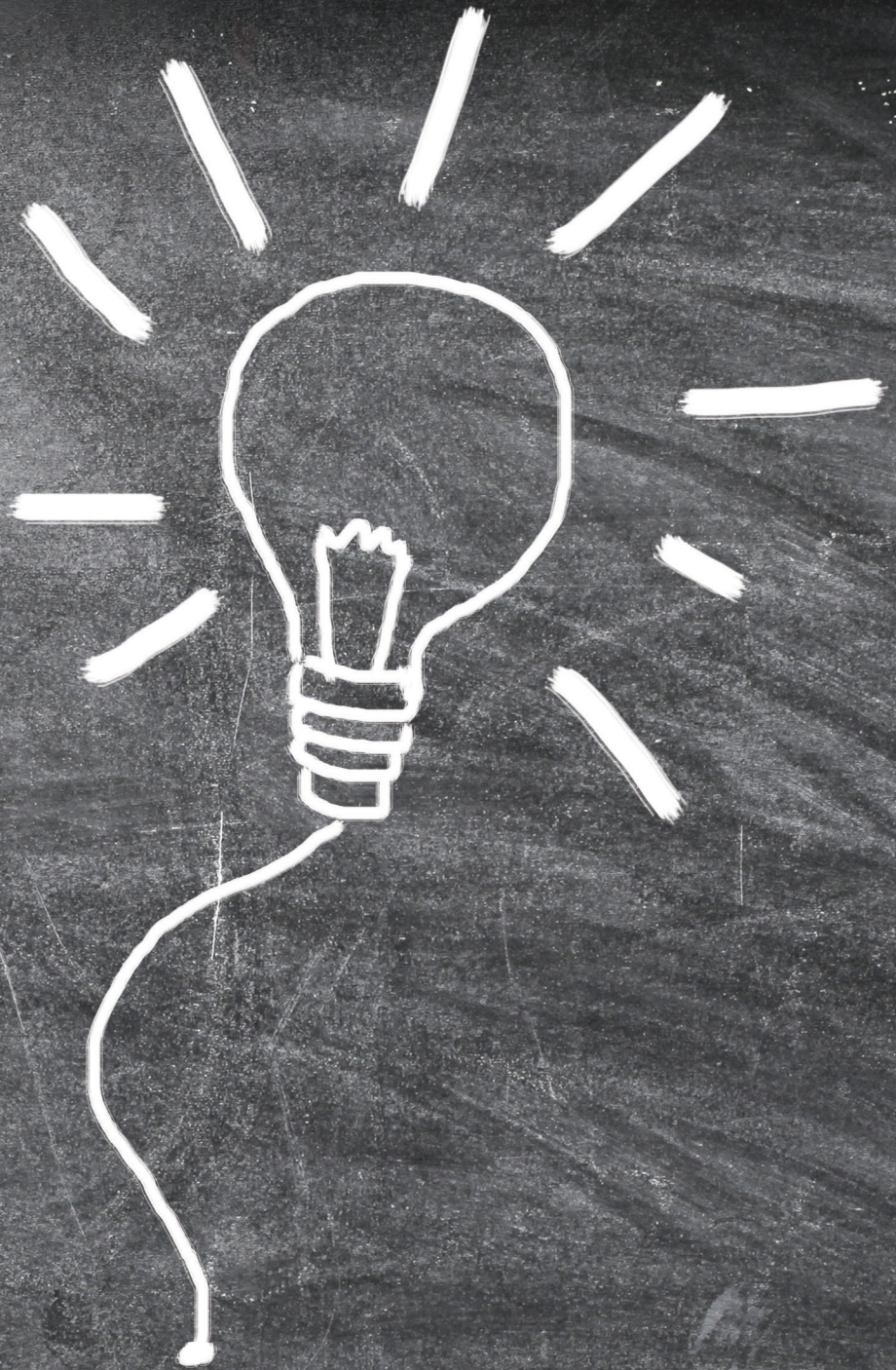
Edellä mainittu kehitys näkyy murroksena työmarkkinoilla. Näyttää siltä, että työtä tehdään yhä enemmän omaehtoisesti toimeksiantoperiaatteella, mutta samanaikaisesti ja erikseen myös työsuhteessa. Toimitaan yrittäjän ja työntekijän rooleissa yhtäaikaaisesti. Yritysten olevat kehittämistarpeet, markkinoinnin ja myynnin osaamisen parantaminen, kehittämistarpeet yhteistyössä, verkottumisessa ja alihankinnassa, sekä henkilöstön kehittämisessä ja koulutuksessa tukevat edellä mainitunlaista kehitystä työelämässä ja yrittämisessä. Kaikkiin näihin peräänkuulutetaan korkeakoulun koulutusvastuuta.

Uudet työelämän trendit, joihin vaikuttavat uusi teknologia, digitaalisuus ja kansainvälistyminen, mullistavat työelämää. Muutoksen hallinta lähtee siitä, että myös koulutuksessa tiedostetaan, että on keksittävä uutta ja tuotteistettava vanhaa. Kun konteksti, toimintaympäristö muuttuu, tulee se näkyä myös oppilaitosten konseptin muuttumisena.

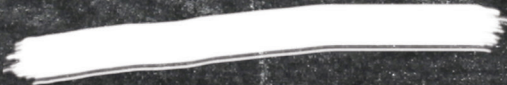
Omistajanvaihdosbarometrin mukaan Lapissa on 2 500 yrityksessä tarve omistajanvaihdokseen vuoteen 2025 mennessä, näistä valtaosassa jopa vuoteen 2020 mennessä. Suuri osa näistä jatkaa sukupolven- tai omistajanvaihdoksen kautta, mutta yrittäjien mukaan jopa neljännes lopettaa toimintansa. Toimintaympäristön muutos on myös Lapin ammattikorkeakoulussa tunnistettava. Se tarkoittaa yrittäjyyskoulutusta ja tiivistä yhteistyötä yritysten kanssa, myös rajan yli. Tässä Lapin ammattikorkeakoulu on sijaintinsa johdosta jopa pelipaikalla. Lähialuevaikuttavuuden lisäksi laajempi kansainvälistyminen, globaalien kurssien merkitys kasvaa, niiden vastaanottamisessa ja tuottamisessa tulee olla aktiivinen.

Esko Aho kannusti lappilaisia vuoden 2016 Barents Reunionissa seuraavasti: Seuratkaa toimintaympäristön ja globaalia muutosta ja reagoikaa nopeasti. Toivon näkeväni alueen korkeakoulujen tarttuvan tähän haasteeseen.

Martti Kankaanranta, Lapin yrittäjien toimitusjohtaja

IDEA

1 JOHDANTO

Toimintaympäristömme on yhä globaalimpi ja eurooppalaisempi. Suuret tiedemaat ja markkinat houkuttelevat parhaita asiantuntijoita, tutkimus- ja innovaatiotoimintaa ja kiinteitä investointeja. Tutkimus on aidosti globaalia jo monilla aloilla. Suomen pienuuden vuoksi pidetään tärkeänä korkeakoulujärjestelmämme kilpailukykyisyyttä ja laadukkuutta. Suomella todetaan olevan edellytykset panostaa vain muutamilla aloilla maailman huippua olevaan tutkimustoimintaan. Huiput ovat kuitenkin tarpeellisia ja välttämättömiä. Niiden avulla avautuu mahdollisuudet päästä globaaleihin verkostoihin ja ne houkuttelevat osaajia ja investointeja Suomeen. Huippuluokan tiede niin perustutkimus kuin soveltava tutkimus ja osaaminen ovat edellytyksiä innovatiivisten yritysten synnylle ja yritysten menestymiselle Suomessa. Yritysten menestymisen ja arvoketjun arvokkaimman osaamisen hakeminen Suomesta auttaa yhteiskuntaamme kehittymään ja menestymään. (OKM 2014, 18.) Nyt ja tulevaisuudessa tämä on yhä tärkeämpää, koska Suomen pitkään jatkunut haastava talouden ja kilpailukykyyn kehitys ei näytä muuttavan suuntaa.

Suomen hallitusohjelmassa vuonna 2015 kuvattu tilannekuva kertoo Suomen olevan näivettymisen kierteessä monista vahvuuksista huolimatta. Talouskasvu on hiipunut, työttömyys on korkealla, kilpailukyky on rapautunut, vienti ei vedä ja osaaminen ei muutu innovaatioksi. Tämän tilannekuvan muuttamiseksi parempaan esitetään linjauksina ihmisten omien voimavarojen vapauttamista luovuuteen, yritteliäisyyteen ja hyvinvoinnin rakentamiseen. Suomesta tehdään osaamisen, yrittäjyyden, tasa-arvon ja välittämisen yhteiskunta. Tulevaisuutta tavoitellaan kestäväällä kasvulla, jossa tiede, teknologia, innovaatiot, osaaminen ja luovuus ovat tärkeitä tekijöitä (OKM 2014, 18). Tiedon ja osaamisen hyödyntämisestä yrityksissä, julkisessa hallinnossa ja palvelujärjestelmässä saadaan aikaan hyvinvointia ja kestävää kasvua.

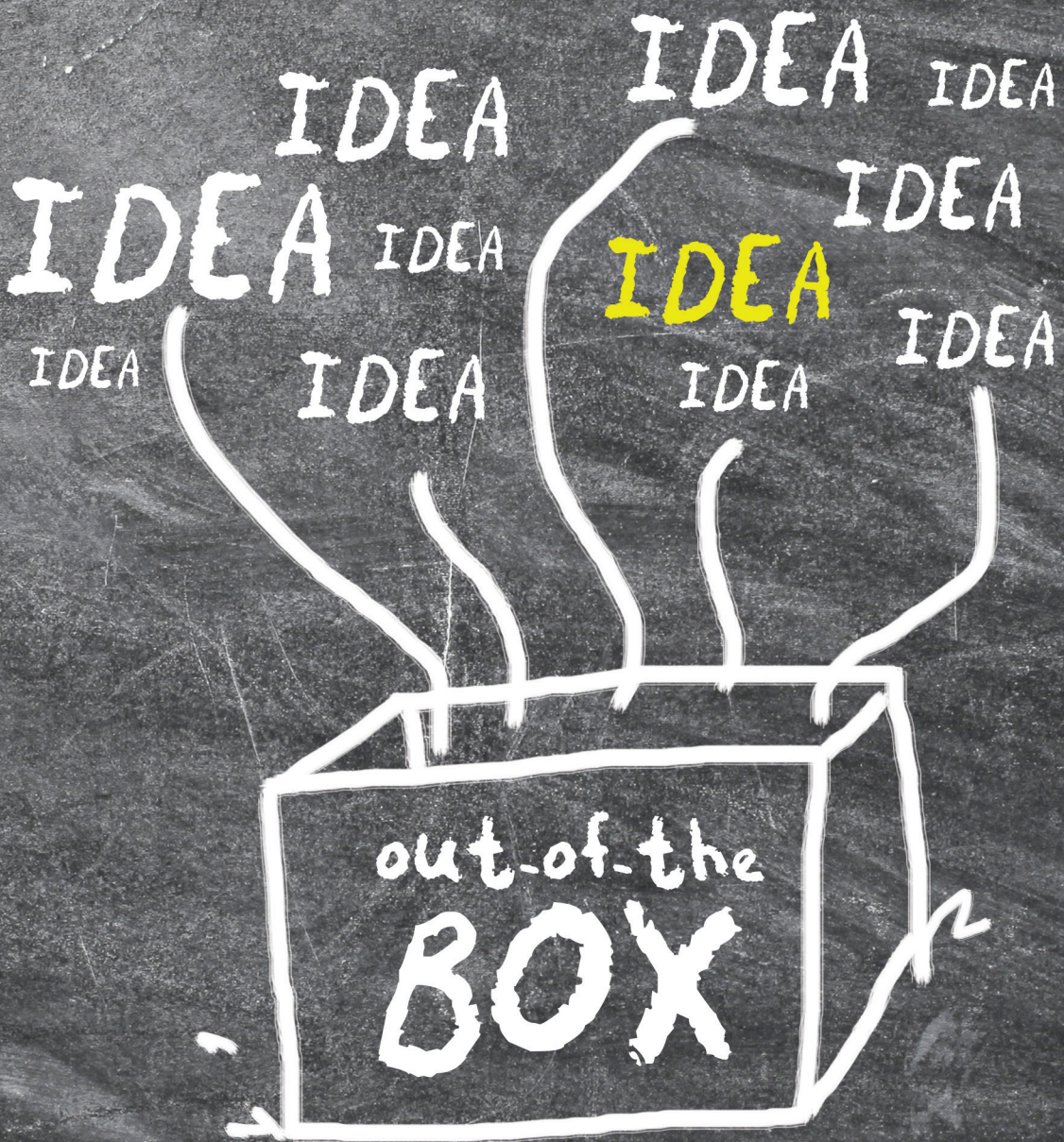
Suomi on edelleen oppimisen ja osaamisen yhteiskunta. Koulutusjärjestelmämme on tunnettu korkeatasoisen osaamisen, tehokkuuden ja tasa-arvon yhdistämisestä, mutta haasteitakin löytyy esimerkiksi oppimistulosten ja asenteiden selvästä laskusta. (OKM 2014, 18.) Korkeakouluilla on vahva rooli korkeaa osaamista vaativilla aloilla. Lisäksi korkeakouluilla on avainrooli siinä, että kyetään tuottamaan korkeatasoista omaa osaamista pärjätäksemme ideoinemme ja teknologisissa ratkaisuissa globaalissa kilpailussa. Keskeinen tavoite on tutkimustiedon ja korkeakoulujen osaamisen

hyödyntäminen yrityksissä. Ammattikorkeakouluilla on tärkeä asema toimintaympäristön ja työelämän, erityisesti pk-yritysten kehittämisessä. (OKM 2014, 18.) Ammattikorkeakouluilla on myös vahva ja keskeinen asema yrittäjyysosaamisen ja yrittäjämäisen asenteen edistämässä ja kehittämisessä. Tärkeitä osaamisen alueita ovat analyttinen päättelykyky, tiedon hankinta- ja hallintataidot, kriittinen ajattelu, luova ongelmanratkaisu, yrittäjyystaidot sekä yhteistyö- ja kommunikaatiotaidot.

Kansallisella tasolla ammattikorkeakoulujen yrittäjyyden edistämisen linjauksia ohjaa opetus- ja kulttuuriministeriön korkeakoulupoliittiset tavoitteet ja tahtotila. Jo vuosikymmenten ajan yrittäjyyden edistäminen on ollut suomalaisen korkeakoulupoliittikan keskeisiä tavoitteita, joiden saavuttamista myös ammattikorkeakoulut ovat omalla toiminnallaan tukeneet ja edistäneet. Tuoreessa selvityksessä todetaan ammattikorkeakoulujen olevan yliopistoja edellä yrittäjyyden tukemisessa (OKM 2015, 17). Ammattikorkeakoulujen tulee Arenen eli ammattikorkeakoulujen rehtorineuvoston suositusten mukaisesti hyödyntää oman yrittäjyyskulttuurin kehittämisessä ja strategisessa johtamisessa OECD:n yrittäjämäisen korkeakoulun viitekehystä. (OECD 2012) Ammattikorkeakouluja on vahvasti ohjannut Arenen yrittäjyys-suositukset, joiden tavoitteena on tukea yrittäjyystoiminnan kehittymistä. Suosituksissa korostetaan yrittäjämäisen toiminnan edistämistä kaikessa opetukseen ja oppimiseen liittyvässä toiminnassa, menetelmissä ja metodeissa. Myös ammattikorkeakoulun strategiassa tulee yrittäjyys olla vahvasti mukana edistämässä yrittäjyyskulttuurin kehittämistä kaikessa toiminnassa.

Lapin ammattikorkeakoulu syntyi kahden ammattikorkeakoulun yhdistäessä toimintansa 1.1.2014. Uuden ammattikorkeakoulun oli uudistettava strategiansa vastaamaan tulevaisuuden ja ajan haasteisiin. Syntyi Pohjoista tekoa- strategia, jossa palveluliiketoiminta ja yrittäjyys on muita osa-alueita läpileikkaava ja jonka tavoitteet jakautuvat kolmeen osa-alueeseen. Yksi keskeinen tavoite on kehittää opiskelijoiden yrittäjyyttä, yrittävyyttä ja innovatiivisuutta sekä tarjota heidän ideoilleen riittävä tuki ja kehittämisen mahdollistavat työkalut ja osaaminen.

Tämän julkaisun tavoitteena on tuoda esille Lapin ammattikorkeakoulun tavoitteita ja toimintaa yrittäjyysosaamisen ja yrittäjämäisen asenteen edistämässä ja tukemisessa. Yrittäjyyteen oppimisen perusta luodaan opetuksessa ja sen toteuttamisessa. Yrittäjyysosaaminen pitää sisällään siis sekä yrittäjämäisen ajattelu- ja toimintatavan että yrittäjyydessä tarvittavan tiedollisen toiminnan. Yrittäjyyteen tarttumisen perusta luodaan ensin yrittäjämäisen ajattelu- ja toimintatavan oppimisella ja haluttuunotolla, jonka jälkeen voidaan tarjota yritystoiminnassa tarvittavia välineitä ja osaamista ts. liiketoimintaosaamista. Näkökulmana on yrittäjyysosaamisen kehittäminen ammattikorkeakoulun opetus-, tutkimus-, kehitys- ja innovaatio-toiminnassa välillisen (opetus) ja välittömän (TKI-toiminta) aluevaikuttavuuden aikaansaamisessa. Julkaisu on tarkoitettu opettajille, opiskelijoille, sidosryhmille, kumppaneille kertomaan, miten Lapin AMKissa edistetään yrittäjyyttä huomioiden erilaiset vaatimukset, haasteet ja suositukset.

2 YRITTÄVYYDEN JA YRITTÄJYYDEN EDISTÄMINEN

2.1. YRITTÄJYYDESTÄ KÄSITTEENÄ

Käsitteelle yrittäjyys ei ole olemassa yhtenäistä selkeää, yksiselitteistä ja vakiintunutta määrittelyä. Yrittäjyyttä ja yrittäjyyden käsitettä on tutkittu ja määritelty eri tavoin ja eri näkökulmista. Käsitys yrittäjyydestä on vaihdellut ja ollut sidoksissa sen arvostukseen yhteiskunnassa. Ääripäissään yrittäjyys ja yrittäjä on nähty joko koko yhteiskunnan kilpailukyvyyn ja toiminnan pelastajana tai arkisessa maailmassa itseään säästämättä pitkiä päiviä puurtavana ihmisenä.

Jussila ym. (2005) toteavat yrittäjyydeltä puuttuvan oman selkeän tieteenalan ja useat tieteenalat ovat kuvanneet yrittäjyyttä omista lähtökohdistaan. Tieteelliset lähestymistavat pohjautuvat taloustieteisiin, sosiologiaan, psykologiaan ja myös kasvatustieteissä on alettu pohtia yrittäjyyttä. Taloustieteellinen näkökulma kuvaa yrittäjyyttä taloudellisena prosessina. Sosiologinen näkökulma tarkastelee yrittäjyyttä yhteiskunnallisena ilmiönä. Psykologinen lähestymistapa painottuu yrittäjän persoonallisuutta ja motivaatiotekijöihin. (Jussila ym. 2005, 16.)

Yrittäjyydellä voidaan ensiksikin tarkoittaa yrityksen johtamista, omistamista, liiketoiminnan harjoittamista ja yrittäjän ammatissa toimimista. Yrittäjyys tarkoittaa myös organisaation toimintatapaa taikka yksilön toimintatapaa tai asennetta. Yrittäjyys on siis ammatin lisäksi tietoa ja taitoa, mutta myös asennetta, tahtoa ja halua. Käsitteen sisällön määrittely on monin osin perusteltua tehdä tilannekohtaisesti toimintaympäristö ja tavoitteet huomioiden. (mm. Kyrö 2005; Leskinen 2000; Remes 2003; Ristimäki 2004).

Yrittäjyyden käsite on moniulotteinen riippuen siitä, mistä näkökulmasta, ja kenen silmin käsitettä lähestytään. Jos olemme kiinnostuneita yrittäjän persoonasta, nousee esille yrittäjänä toimivan toimintatapa joko uutta luovana ja jopa tuhoavana henkilönä (Schumpeter 1934/1968) tai vain valveutuneena tarkkailijana tai toiminnan katalyyttina (Kirtzner 1978). Yrittäjyyteen liitetään yleisesti kaksi elementtiä: henkilö, eli yrittäjä, ja sopivat olosuhteet. Yrittäjyydessä on siis enemmänkin kyse prosessista, jossa nuo kaksi elementtiä yhdistyvät. Onko sitten kyse siitä, että yrittämiseen sopivia

mahdollisuuksia on olemassa ja jonkun vain tarvitsee ne havaita ja hyödyntää (mm. Alvarez & Barney 2007)? Tämä yrittäjyyden tulkinta merkitsisi sitä, että yrittäjiksi ryhtyvät ovat lähinnä aiemmin mainittuja valveutuneita henkilöitä, joilla on jokin erityinen kyky havaita asioita. Yksilön ominaisuuksista lähtevässä tulkinnassa on korostettu myös sitä, että yrittäjillä on tiettyjä piirteitä, jotka erottavat heidät ei-yrittäjistä. Yrittäjyyden ilmiötä tutkittaessa on kuitenkin alettu ymmärtää, että yrittäjyys on tilannesidonnaista ja siinä on kyse enemmänkin erilaisten mahdollisuuksien luomisesta, jolloin yrittäjäksi ryhtyvän tulee itse olla aktiivinen toimija ja operaattori (mm. Shane & Venkataraman 2000; Alvarez & Barney 2010).

Yrittäjyyskasvatuksen suuntaviivat (OPM 2009) määrittelee yrittäjyyttä seuraavasti: ”Yrittäjyys on yksilön kykyä muuttaa ideat toiminnaksi. Se sisältää luovuuden, innovaatiokyvyn ja riskinoton, samoin kuin kyvyn suunnitella ja johtaa toimintaa tavoitteiden saavuttamiseksi. Nämä ominaisuudet tukevat yksilön jokapäiväistä elämää, koulutuksessa, työssä, vapaa aikana ja muussa yhteiskunnallisessa toiminnassa. Näitä ominaisuuksia tarvitaan yritystoiminnassa, mutta ne lisäävät myös työntekijän tietoisuutta työstään ja auttavat tarttumaan mahdollisuuksiin.”

Opetus- ja kulttuuriministeriön aihetta käsittelevissä julkaisuissa (2015 ja 2016) yrittäjyys ja yrittävyys määritellään seuraavasti:

- yrittäjyydellä viitataan liiketoimintaan ja siihen liittyviin konkreettisiin toimiin
- yrittävyydellä viitataan kokonaisvaltaiseen yrittäjämäiseen asenteeseen, luovuuteen, oma-aloitteisuuteen ja vastuunottokykyyn eli sellaisiin valmiuksiin, joita tarvitaan työelämän ja yritystoiminnan lisäksi myös muilla elämänalueilla

Yrittäjyys ja liiketoimintaosaaminen käsitteinä on syytä ymmärtää erillisinä, mutta toisiaan täydentävinä. Liiketoimintaosaaminen on osaamisen kokonaisuus, joka sisältää tietoa liiketoiminnan osatekijöistä, niiden välisistä suhteista sekä kykyä soveltaa tätä tietoa käytännön tilanteissa. Liiketoimintaosaamisen tärkeitä osa-alueita, liiketoiminnan toteuttamisen työkaluja ovat mm. asiakassuhteisiin liittyvä osaaminen, tuotantoon ja logistiikkaan liittyvä osaaminen, markkinointiin, taloushallintoon rahoitukseen, juridiikkaan ja johtamiseen liittyvä osaaminen. Liiketoimintaosaamista tarvitaan niin yrityksissä kuin julkisorganisaatioissa ja yleishyödyllisissä yhteisöissä. Toimintaympäristöjen muutos ja siihen liittyvä organisaatorakenteiden muutos aiheuttavat tarpeen, jossa liiketoimintaosaamisen vaatimukset ovat osa yhä useamman työnkuvaa. (mm. Näsi & Neilimo 2006; Jylhä & Viitala 2006.)

Yleisimmin yrittäjyys liitetään yrittäjänä toimimiseen ja liiketoimintaan, jolloin voi olla kyse uuden yrityksen perustamisesta tai myös olemassa olevan yritystoiminnan jatkamisesta. Tämä liiketoimintanäkökulma leimaa yrittäjyyskäsitteen sisältöä ja

merkitystä vahvasti ja pohjautuu juuri vanhimpiin käsitteen avauksiin. Niin kansainvälisessä tutkimuksessa kuin suomalaisessakin on käsitettä haluttu kuitenkin laajentaa myös siten, että yrittäjyyttä voi ilmentää myös muutoinkin kuin vain omistamalla yrityksen. Gibb (1993, 2005) on kuvannut yrittäjyyttä siten, että se on tapa nähdä, ajatella, toimia, organisoida ja oppia. Hän on myös kuvannut yrittäjämäisen ajattelun ja toimintatavan piirteitä. Niitä ovat mm. mahdollisuuksien etsintä, aloitteellisuus, itsenäisyys, vastuunotto, luovuus ja verkostoituminen (Gibb 2005). Kyrö (1997) on puolestaan jakanut yrittäjyyskäsitteen neljään tasoon: ulkoinen yrittäjyys eli yrittäjänä toimiminen/yrityksen omistaminen, omaehtoinen yrittäjyys (yksilön toiminta organisaatiossa), korporatiivinen yrittäjyys, ja sisäinen yrittäjyys eli organisaation yrittäjyyttä tukeva johtaminen.

Uusimpia ulottuvuuksia yrittäjyyskäsitteeseen ja yrittäjämäiseen toimintaan on tuotu 2000-luvulta lähtien. Toimintaympäristö muuttuu nykyisin entistä nopeammin ja se edellyttää jokaiselta, niin yrittäjältä kuin työntekijöiltäkin, kykyä sopeuttaa ja sopeutua erilaisiin tilanteisiin. Perinteinen tapa ajatella ja toimia siten, että ensin mietitään päämäärä, suunnitellaan tehtävät toimenpiteet tarkoin, hankitaan ennakkoon tietoja ja vasta sitten toimitaan, ei enää riitä ainakaan liiketoiminnassa menestymiseen. Tällaista toimintamallia voidaan kutsua kausatiiviseksi päätösprosessiksi (causation; Sarasvathy 2001). Jotta muuttuvissa olosuhteissa selvitetään, tarvitaan nopeaa reagointikykyä ja olemassa olevien resurssien tunnistamista ja hyödyntämistä. Etenkin kokeneet yrittäjät toimivat tavalla, jota on kuvattu termillä efektuaatio tai vaikuttavuus (effectuation; Sarasvathy 2001). Ideana tässä yrittäjyyttä kuvaavassa toimintatavassa on, että tiedostetaan olemassa olevat resurssit (kuka olen, mitä osaan, keitä tunnen) ja sen jälkeen toimitaan käytössä olevien keinojen mukaisesti ja tilannetta halliten (Dew ym., 2008; Read & Sarasvathy 2005). Tarkoituksena ei ole niinkään minimoida riskiä ja tavoitella laskelmoidusti voittoa, vaan etsiä toiminnan taso, joka tyydyttää ja antaa edellytykset jatkaa toimintaa; yrittäjä tiedostaa ja tunnistaa siedettävän mahdollisen tappion määrän (affordable loss; Dew ym. 2008; Read & Sarasvathy 2005).

2.2. YRITTÄJYYSKASVATUS JA YRITTÄJYYTEEN OPPIMINEN

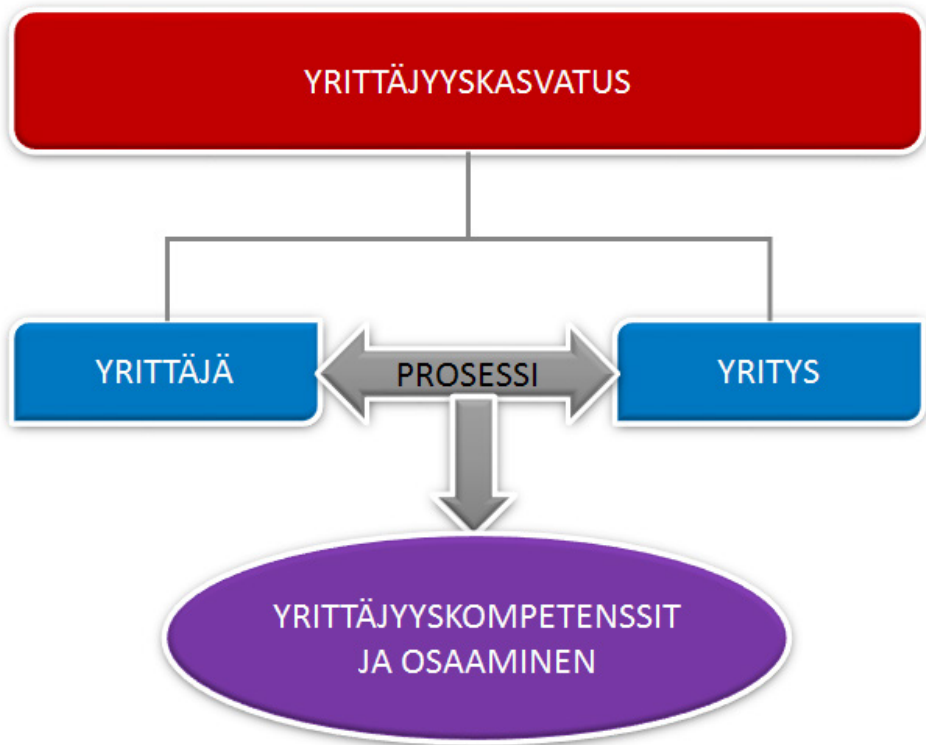
Yrittäjyyskasvatus käsitteenä on poikkitieteellinen ja sitä on tutkittu toistaiseksi suhteellisen vähän (OPM, 2004). Luukkainen ja Wuorinen (2002) määrittelevät sen sisäisen ja ulkoisen yrittäjyyden, yrittäjämäisen käyttäytymisen kehittämisenä niin yksilöissä kuin organisaatioissa. Yrittäjyyskoulutus määritellään yrittäjyyteen liittyvien tietojen ja taitojen liittämisenä osaksi opintoja sekä kannustamisena yrittäjyyteen (Pihkala 2008). Pihkalan (2008) tutkimuksen mukaan opiskelijat kokevat yrittäjyyskoulutuksen merkityksen osana opintoja tärkeänä. Koulutuksen avulla kaikkien opiskelijoiden tietoisuutta yrittäjyydestä nähdään voitavan lisätä yleisellä tasolla.

Yrittäjyyskasvatuskäsite muodostuu sanoista yrittäjyys ja kasvatus, kasvatusta yrittäjyyteen. Leskisen (2000, 11) mukaan sen tavoitteena on kasvattaa yrittäjämäisesti toimivia ihmisiä niin, että yrittäjyyttä voidaan pitää jopa kansalaistaitona tai elämänhallintana (kts. myös Kyrö, Lehtonen & Ristimäki 2007). Hänen mukaansa yritteliäs ihminen on luonteeltaan itsenäinen, hänellä on vahva itsetunto, hänellä on vastuuntuntoinen asenne elämään ja halu suoriutua tehtävistä itsenäisesti. Yrittäjämäisen asenteen omaava henkilö luottaa omiin kykyihin ja taitoihin, kasvattaa itseään uusien haasteiden edessä ja etsii samalla tavalla ajattelevien luotettavia verkostoja. Ristimäki (2007) näkee yrittäjyyskasvatuksen tavoitteena olevan sekä yrittäjämäisen asenteen, ajattelutavan ja ominaisuuksien edistämisen sekä myös yrittäjänä toimimiseen liittyvien valmiuksien edistämisen.

Yrittäjyyskasvatuksen suuntaviivat (OPM 2009) julkaisussa yrittäjyyskasvatusta on määritelty seuraavalla tavalla: ”Yrittäjyyskasvatus on yrittäjyyttä ammatinharjoittamisena huomattavasti laajempi käsite. Yrittäjyyskasvatus käsitteenä kattaa myös yrittäjyyskoulutuksen. Se pitää sisällään sekä aktiivisen ja oma-aloitteisen yksilön, yrittäjämäisen oppimisympäristön, koulutuksen ja yrittäjyyttä tukevan toimintaverkoston yhteistyön että yhteiskunnan aktiivisen ja yrittäjämäistä toimintaa tukevan politiikan. Yrittäjyyskasvatuksen tuloksena syntyy yritteliäisyyttä kaikilla yhteiskunnan tasoilla ja myös yritystoiminnan vahvistumista ja uutta yritystoimintaa. Yrittäjyyskasvatus on osa elinikäistä oppimista, jossa ihmisen koulutus- ja oppimispolkujen eri vaiheissa yrittäjyyteen liittyvät valmiudet kehittyvät ja täydentyvät. Kyse on elämänhallinnan, vuorovaikutuksen ja itsensä johtamisen taidoista, kyvystä innovaatioihin ja muutosten kohtaamiseen. Koulutuksen ja kasvatuksen tehtävä on tukea yrittäjyyden kehittymistä toimintatavaksi, jossa asenne, tahto ja halu toimia yhdistyvät tietoihin ja korkeaan osaamiseen”.

Yrittäjyyskasvatus voidaan määritellä siten, että siinä ohjataan opiskelijan henkistä kasvua kohti yritteliästä ajattelu-, toiminta- ja suhtautumistapaa. Oppimisprosessiin liittyy sekä tietojen että taitojen oppimista, jolloin tavoitteena on vaikuttaa myös yrittäjyysasenteisiin (OKM 2009, 23). Yrittäjyyskasvatus tulee nähdä yläkäsitteenä, jonka sisälle sijoittuu tavoitteellinen yrittäjyyskoulutus (Kyrö, Mylläri & Seikkula-Leino 2008). Euroopassa yrittäjyyskasvatus on nähty merkittäväksi osa-alueeksi jo 1980-luvulta lähtien; Suomessa yrittäjyyskasvatuksen tutkimukseen ja kehittämiseen on panostettu 1990-luvun puolivälistä alkaen.

Eurooppalaisessa kontekstissa yrittäjyyskasvatuksen tehtäväksi on määritelty yrittäjämäisen ajattelutavan ja osaamisen kehittäminen sekä yrittäjyysuran näkeminen yhtenä vaihtoehtona (Ruostesaari, Troberg & Seikkula-Leino 2011). Euroopan komissiossa (2008) on määritelty, että yrittäjämäiseen asenteeseen liittyy aloitteellisuus, proaktiivisuus, itsenäisyys ja innovatiivisuus kaikilla elämänalueilla.

Kuvio 1. Yrittäjyyskasvatuksen viitekehys (mukailtu Kyrö 2006).

Yrittäjyyskasvatuksen kohteena on koko yrittäjyyden ilmiö. Yhtäältä siinä tarkastellaan yrittäjän toimintaa ja yrittäjyydessä tarvittavaa osaamista ja toisaalta myös yritystä liiketoimintaosaamisen näkökulmasta. Yrittäjyydessä on kyse edellä olleiden määritelmien mukaan nimenomaan yrittäjän ja yrityksen välisestä prosessista. Prosessiin liittyy myös yrittäjyydessä tarvittavien kompetenssien ja osaamisen kehittäminen, joka on siis kokonaisuudessaan yrittäjyyskasvatuksen tehtävä.

Yrittäjämäiseen käyttäytymiseen kuuluu Kyrön (2005) mukaan ajatus siitä, että yksilö havainnoi ympäristössään erilaisia asioita ja luo niiden perusteella kuvan siitä, miten eri tilanteissa kannattaa toimia. Tämän toiminnan seurauksena voi syntyä jotakin uutta ja innovatiivista.

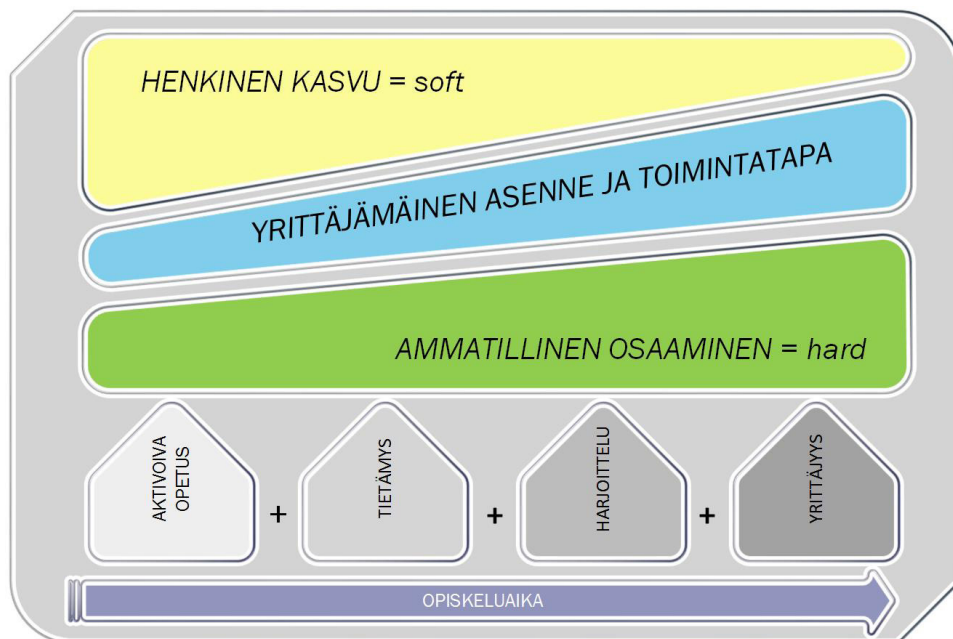
Vaikka niin yrittäjyyden kuin yrittäjyyskasvatuksenkin käsite ovat haasteellisia, voitaneen olla yhtä mieltä siitä, että yrittäjyyskasvatuksella tulee tukea niin yksilöiden kuin organisaatioidenkin toimintaa ja osaamisen hyödyntämistä erilaisissa olosuhteissa. Kasvatuksen tehtävänä on kehittää valmiuksia, joiden avulla voidaan luoda uutta ja selviytyä erilaisista muutostilanteista huolimatta siitä, että niihin liittyy epävarmuustekijöitä ja kompleksisuutta (Gibb 2005).

Yrittäjyyskasvatuksen pedagoginen perusta on sosiokonstruktivismissa (Vygotsky 1978) ja kokemuksellisessa oppimisessä (mm. Kolb 1984). Oppimisympäristössä korostuu yhteisöllinen toiminta sekä erilaisten kokemusten jakaminen (mm. Rae 2000, Jack & Anderson 1999). Useiden tutkijoiden mukaan oleellista on oppijoiden oman aktiivisuuden tukeminen ja osallistuminen oppimisprosessiin, jossa opettajan roolina on oppimisen ohjaus (Gibb 2005; Seikkula-Leino 2008). Koska nykyaikaisessa yrittäjyyskäsitteessä korostuu yksilön oma toiminta ja aktiivisuus sekä rohkeus, edellyttää se myös yrittäjyyskasvatukselta tätä toimintaa tukevia ratkaisuja. Oppijoiden tai opiskelijoiden odotetaan osallistuvan aktiivisesti oman toimintaympäristönsä luomiseen, jonka vuoksi oppimistilanteiden suunnittelussa ja toteutuksessa tulisi tämä tavoite huomioida. Koska yrittäjyyden oppimisen prosessissa ei ole kyse vain tiedon ja tietämyksen (kognitiivinen) oppimisesta ja prosesseista, vaan siihen liittyy myös motivaation (konatiivinen) sekä tunnetason (affektiivinen) elementtejä, haastaa se suunnittelemaan opetustilanteita uudella tavalla (Ruohotie & Koironen 2000). Niinpä yrittäjyyskasvatuksen tavoitteiden saavuttamiseksi tulisikin pyrkiä luomaan innostavia ja kannustavia oppimiskokemuksia (Souitaris ym. 2007).

Yrittäjyys ja yrittäjänä toimiminen edellyttää tiettyä kompetenssia tai valmiutta (ks. Kyrö, Mylläri & Seikkula-Leino 2008). Euroopan komission mukaan yrittäjyyskompetenssi koostuu henkilökohtaisista ominaisuuksista (mm. itseluottamus, aloitteellisuus, riskinottohalukkuus, yhteistyökyky) ja asenteista sekä tiedoista ja taidoista (Pihkala, Ruskovaara, Seikkula-Leino & Pihkala 2011). Koulutuksen tehtävänä on kehittää näitä kompetensseja - tai ehkä enemmänkin valmiuksia. Yrittäjyyden kompetenssin pohdinnassakin painottuu yleensä etenkin se osaaminen jota tarvitaan yhtäältä yrityksen perustamiseen ja toisaalta toimivan yrityksen viemiseen kasvururalle (mm. Mitchelmore & Rawley 2008). Edellä oleva näkökulma korostaa kompetenssia tietämyksen näkökulmasta. Siinä korostuu se osaaminen, jota yrittäjä tarvitsee yrityksen toiminnassa tarvittavien erilaisten resurssien hankinnassa, yhdistelyssä ja kehittämisessä. Yrittäjyyteen liittyviä kompetensseja ovat käyttäytymiseen liitettävänä teemoina mahdollisuuksien tunnistaminen ja arviointi, resurssien hankinta sekä liiketoimintamallien kehittäminen. Asennetasoon liittyviä piirteitä ovat puolestaan joustavuus, sinnikkyys ja itseluottamus (ks. Morris ym. 2013). Kun otamme mukaan yrittäjämäisen asenteen ja toimintatavan ja sen oppimisen, saa kompetenssin – tai pystyvyyden ja valmiuden – kehittäminen uusia ulottuvuuksia. Yrittäjämäisen ajattelun- ja toimintatavan oppimiseen liittyy myös edellä esitetyt kolme persoonallisuuden ja älykkyyden prosessia: kognitiivinen, konatiivinen ja affektiivinen (Kyrö, Mylläri & Seikkula-Leino 2008). Kognitiiviset prosessit liittyvät tiedon käsittelyyn, havainnointiin ja tunnistamiseen, konatiiviset prosessit motivaatiosta ja tahdosta mennä johonkin suuntaan, ja affektiiviset prosessit puolestaan kiinnittyvät arvoihin ja asenteisiin (ibid). Koulutuksen ja opetuksen suunnittelussa pitäisi löytää erilaisia lähestymistapoja, joilla voidaan vaikuttaa edellä mainittuihin prosesseihin.

2.3. YRITTÄJYYSKASVATUKSEN TOTEUTTAMINEN

Miten sitten yrittäjyyskasvatusta voisi toteuttaa? Alla olevassa kuvassa on hahmoteltu oppimisprosessia, joka tukee yrittäjämäisen ajattelun ja toimintatavan oppimista vaiheittain.

Kuvio 2. Yrittäjämäisen oppimisen prosessi

Kuviossa opiskelijan osaamisen perustana on ammatillinen alue, joka kasvaa vähitellen opintojen alusta lähtien. Kovan ytimen, joka koostuu tulevan ammatin kannalta välttämättömistä teemoista, yhteyteen liittyy myös yrittäjämäisen ajattelu- ja toimintatavan oppiminen. Myös tämän osa-alueen kehitys lähtee liikkeelle opintojen alusta alkaen, kun sen edellyttämää kehitystä tuetaan opetusmenetelmillä, jotka osallistavat opiskelijaa eri tavoin. Aktivoivat ja toiminnalliset oppimismenetelmät (esim. osaa- mis- ja ongelmaperustainen oppiminen; ks. myös Ylitalo 2012) mahdollistavat opiskelijoiden yhteistyön, tukevat luovuutta, oma-aloitteisuutta ja haastavat opiskelijoita erilaisissa tilanteissa (mm. Mäkimurto-Koivumaa 2012). Menetelmien kautta toteutuvaa yrittäjämäisen toiminnan oppimista tuetaan vähitellen lisäämällä tietämystä esim. yrittäjyydestä joko erillisinä opintoina sekä oppimistehtävien ja -projektien yhteydessä. Osaamista syvennetään edelleen harjoittelemalla niin ammattiin kuin yritystoimintaan ja yrittäjyyteenkin liittyviä asioita yrityksissä tai yrityksistä saatavien toimeksiantojen yhteydessä tai yleisten harjoittelujaksojen puitteissa. Mikäli opiskelija päätyy siihen, että hän valitsee yrittäjyyden oman osaamisensa käyttämisen

foorumiksi, hän voi edelleen syventää yrittäjyyden osaamistaan opintojensa loppuvaiheissa esim. opinnäytetyön yhteydessä. Koko oppimisprosessiin liittyy myös henkisen kasvun alue, jolla tarkoitetaan edellä kuvattujen vaiheiden kautta tuettua ns. pehmeiden taitojen oppimista (esim. vuorovaikutustaidot, tiimityötaidot, verkostoituminen). Opintojen alkuvaiheessa tämä alue kehittyy enemmän, koska opetusmenetelmällisillä valinnoilla sitä voidaan edesauttaa eri tavoin.

Remes (2003) korostaa väitöskirjassaan että yrittäjyyskasvatuksen oppimisjärjestelyjen on viestittävä yrittäjyydestä toimintatapana. Keskeisiksi näyttäivät silloin nousevan keskusteleminen ja yhdessä toimiminen. Yrittäjyyskasvatus on sosiaalista toimintaa, jonka ytimessä on oppija itse omine erityispiirteineen. Hän on suuntautunut ympäristöstään löytämänsä ongelman ratkaisemiseen ja käyttää tässä apunaan ympäristönsä resursseja. Yrittäjyyskasvatuksen sisältö voi siis olla muukin kuin yrittäjyys, koska yrittäjyyskasvatus on toimimisen tapa, ei ainoastaan opeteltava asiasisältö.

Yrittäjyyskasvatukseksi voidaan ymmärtää kaikki ne opetukselliset ratkaisut, jotka vahvistavat opiskelijan oppimista kohti yrittävyyttä eli yrittäjämäistä otetta suhteessa omaan työhönsä taikka oman yritystoiminnan perustamista. Läpi kaikkien kouluasteiden leikkaava opetusministeriön tavoite yrittäjyyskasvatuksen kehittämiseksi on haaste jokaisen koulutusorganisaation pedagogisille järjestelyille ja linjauksille. Monet tutkimukset (esim. Peltonen 2014, 138) näkevät erityisesti korkea-asteen yrittäjyyskasvatuksen puutteena sen, että siinä liiaksi keskitytään yritystoiminnan tekniseen perustamiseen ja siihen liittyvään substanssiin, kuin siihen, miten yrittävyyden taidot vahvistavat opiskelijan kasvua kokonaisvaltaisena ihmisenä ja ammattilaisena. Niin työntekijän roolissa kuin pienyrittäjydessäkin, toimijan oma persoona ja hänen yrittäjämäiset taidot ovat hyvin ratkaisevassa asemassa luotaessa menestyvää yritystä ja liiketoimintaa. Tämän laajemman näkökulman vallitessa yrittäjyyskasvatuksen tehtävänä ei ole pelkästään tuottaa liiketoiminnan osaajia vaan kasvattaa vahvempia osaajia, jotka tiedostavat omat voimavaransa ja kykenevät valjastamaan ne monipuolisesti omaan ja työyhteisönsä käyttöön.

Vaatus toteuttaa yrittäjyyskasvatusta koskettaa kaikkia kouluasteita syksystä 2016 alkaen. Perus- ja lukiokoulujen opetussuunnitelmamuutosten johdosta jokaisen oppilaitoksen tulee kehittää omia toimintatapojaan yrittäjämäisempään suuntaan. Pedagogisten ratkaisujen on oltava sellaisia, että mahdollistavat ja kehittävät oppijan omaehtoista ajattelua ja näin luovat pohjaa luovuuden ja innovatiivisuuden kehittymiselle. Yrittäjyyskasvatuksella tulisikin tukea oppijaa havainnoimaan erilaisia yrittävyyteen ja yrittäjyyteen liittyviä uusia mahdollisuuksia sekä kannustaa häntä näiden ominaisuuksien vahvistamiseen omassa itsessään. Toisin sanoen yrittäjyyskasvatuksen tulee tukea opiskelijan elämänhallinnantunteen lisääntymistä ja tätä kautta kehittää hänen yksilöllisiä valmiuksiaan kohti yrittäjämäistä ajattelu- ja toimintatapaa.

2.4. YRITTÄJYYS KORKEAKOULUISSA

Tarkasteltaessa korkeakoulupohjaisen yrittäjyyden edistämisen historiaa on siinä löydettävissä kaksi aaltoa. Ensimmäinen aalto alkoi 1990-luvulla ja se on jatkunut näihin päiviin saakka. Ensimmäiselle aallolle on ollut tyypillistä hyvien käytäntöjen luominen niin yrittäjyyskasvatukseen kuin alkavaan yritystoimintaan. Hyvin usein yritystoiminnan alettua ja korkeakoulututkimuksen tultua suoritetuksi ovat korkeakoulun välineet ja mahdollisuudet edistää yrityksen kehittymistä ja kasvua jääneet varsin vähäiseksi. Parhaillaan korkeakoulut ovat siirtymässä yrittäjyyden edistämässä toiseen kehitysaaltoon. Tälle vaiheelle on ominaista yrittäjyyskasvatuksen ja alkavan yrittäjyyden hyvillä käytännöillä rakentuva yrittäjyyden ja yritystoiminnan edistämisen systematisointi, kasvuyrittäjyyden edistäminen, yritystoiminnan kansainvälistyminen sekä korkeakouluosaamisen kaupallistaminen yritystoiminnan lähtökohdaksi ja yritysten kasvun vauhdittajana. (OKM 2009, 19) Toisaalta korkeakoulujen näkökulmasta voidaan puhua jo kolmannelta aallosta, jossa yrittäjyyttä pidetään yhteiskunnallisen kehityksen avaimena, jolla on kauaskantoisia taloudellisia ja sosiaalisia vaikutuksia. Erilaisissa arvioinneissa korostuu yrittävyyden lähestyminen kokonaisvaltaisena ilmiönä, joka toteutuu erityisesti opetuksen ja oppimisen prosesseista käsin, mutta ulottuu aina yhteiskunnalliseen vuorovaikutukseen, strategiaan ja johtamiseen. (Kolhinen 2015, 20.)

Korkeakouluissa yrittäjyyskasvatus, -koulutus ja yrittäjämäinen oppiminen ovat laajentuneet ja 2000-luvun ensimmäisellä vuosikymmenellä niin kansallisesti kuin kansainvälisesti yhdeksi nopeimmin kasvavista korkeakouluopetuksen teemoista. Kehittymisessä on kysymys uudesta ajattelutavasta ja suhtautumisesta oppimiseen, työntekoon ja näkemykseen oppimisympäristöistä. Yhä enemmän pohditaan, miten yrittäjyyttä voi parhaiten oppia ja opettaa. (Korkeakoulupohjaisen yrittäjyyden edistäminen 2009, 19.)

Yrittäjyyden edistämistä ammattikorkeakoulussa voidaan kuvata seuraavan kuvion kolme avulla.

Kuvio 3. Yrittäjyyden edistäminen ja yrittäjyyskasvatus ammattikorkeakoulussa (Kangastie 2011)

Yrittäjyyden edistämisen ja yrittäjyyskasvatuksen päämäärä on sama eli työn tekeminen ja ammatissa toimiminen. Yrittäjyyskasvatuksella on kuitenkin yhteiskunnassa laajempi merkitys kuin yrittäjyyden edistämisen tavoitteet. Yrittäjyyskasvatuksella tavoitellaan aktiivista kansalaisuutta, itsensä johtamista ja innovatiivisuutta ja luovuutta. Yrittäjyyden edistämisen tavoitteena on yrityksen perustaminen (ulkoinen yrittäjyys), mutta myös laajemmassa mielessä yksilön valmiuksien, asenteiden ja toimintatapojen kehittäminen ns. sisäinen yrittäjyys työn tekemisessä.

Ammattikorkeakouluissa yrittäjyyden edistäminen ja kehittäminen on ollut eräs näkyvimmistä painopisteistä 2000-luvulla. Edistämisen näkyvyyttä on haettu kokoomalla ammattikorkeakoulujen valtakunnallinen yrittäjyyden edistämisen verkosto, FinPin, ja laatimalla ammattikorkeakoulujen rehtorineuvoston yrittäjyysstrategia. Kehittämistyön vaatimuksia viime vuosina ovat lisänneet opetus- ja kulttuuriministeriön linjaukset yrittäjyyskasvatuksesta ja korkeakoulupohjaisen yrittäjyyden edistämisestä (ks. OPM 2009).

Yrittäjyyden edistäminen on ollut jo vuosikymmenen suomalaisen korkeakoulupolitiikan tavoitteita. Tuoreessa opetus ja kulttuuriministeriön tarkastelussa on selvitetty korkeakoulujen toimia yrittäjyyden edistämiseksi ja yritys yhteistyön kehittämisessä. Vuonna 2014 opetus- ja kulttuuriministeriö teetti Lappeenrannan teknillisellä yliopistolla (LUT) selvityksen yrittäjyyskasvatuksen suuntaviivojen (OPM 2009) toteutumisesta eri koulutusasteilla. Tuloksista tuli esille että yrittäjyyden tukeminen näkyy hyvin eri tavoin ja vaihtelevasti korkeakoulujen toiminnassa. Lisäksi siinä todettiin, että ennen uusien konkreettisten korkea-astetta koskevien yrittäjyystavoitteiden esittämistä korkeakoulujen nykykäytännöt asiassa on selvitettävä erikseen.

2.5. KORKEAKOULUJEN TOIMET YRITTÄJYYDEN EDISTÄMISEKSI

Opetus- ja kulttuuriministeriö toteutti keväällä 2015 kyselyn yliopistoille ja ammattikorkeakouluille selvittääkseen korkeakoulujen yrittäjyyttä tukevia toimintatapoja ja em. vision toteutumista. Kyselyn rakentamisessa käytettiin apuna OPM-raporttia vuodelta 2009 ja Euroopan komission HEInnovate -hanketta, joka perustuu komission ja OECD:n yrittäjämäisen korkeakoulun viitekehykselle. Selvityksestä julkaistussa raportissa muodostettiin kokonaiskuva yrittäjyyden tukemisesta suomalaisissa korkeakouluissa. (OKM 2015.) Kyselyn tuottama avovastausaineisto oli kuitenkin niin monipuolinen, että prosessia päätettiin jatkaa. Korkeakoulu- ja tiedepolitiikan osasto päättikin koota vielä korkeakoulukohtaiset yksityiskohtaiset tiivistelmät korkeakoulujen hyvistä käytänteistä yrittäjyyteen liittyen ja julkaista ne erillisessä raportissa. (OKM 2016.)

Ammattikorkeakoulujen osalta kyselyn monivalintavastauksissa oli yliopistoja vähemmän hajontaa ja yrittäjyyteen liittyvä toiminta oli yliopistojen toimintoja edistyneempää. Näin ollen ammattikorkeakouluista nousi esille kaksi luokkaa: yrittäjämäinen ammattikorkeakoulu ja yrittäjyyttä tukeva ammattikorkeakoulu.

Taulukko 1. Yrittäjämäinen ammattikorkeakoulu (OKM 2015)

Yrittäjyys on keskeinen osa ammattikorkeakoulun strategiaa
Yrittäjyys on osa ammattikorkeakoulun toimintatapaa sekä läpäisyperiaatteena yrittäjämäisenä toimintatapana että yksittäisinä yrittäjyyttä tukevina toimina tasolla 4–5 eli joko erittäin hyvin tai erinomaisesti.
Yrittäjyyden edistymistä korkeakoulussa seurataan ja arvioidaan kattavasti.
Ammattikorkeakoulun pedagogiset käytännöt tukevat yrittäjämäistä toimintatapaa tasolla 4–5 eli erittäin hyvin tai erinomaisesti.
Ammattikorkeakoulussa tunnustetaan yrittäjyydestä kiinnostuneet ja tarjotaan heille tukea yrityksen perustamisessa: toteutuu tasolla 4–5 eli erittäin hyvin tai erinomaisesti.
Yrittäjyyttä tuetaan TKI-hankkeiden kautta, TKI-toiminta yhdistetään myös opetukseen.
Kehittämisedotuksena: Toimintatapojen kehittäminen myös vastavalmistuneiden yrittäjyyden tukemiseksi.

Taulukko 2. Yrittäjyyttä tukeva ammattikorkeakoulu (OKM 2015)

Yrittäjyys näkyy osana ammattikorkeakoulun strategiaa.
Yrittäjyys on osa ammattikorkeakoulun toimintatapaa. Tavoitteeseen on sitouduttu, mutta toimeenpanossa saattaa vielä olla puutteita. Yrittäjyys toteutuu useammin yksittäisinä yrittäjyyttä tukevina toimina kuin läpäisevänä periaatteena. Väittämä toteutuu tasolla 3–4.
Korkeakoulu arvioi kohtalaisesti yrittäjyyden edistymistä korkeakoulussa. Toimeenpano voi olla epätasaista eri yksiköissä ja siinä voi olla useita puutteita. Yrittäjyyttä koskevaa tiedonkeruuta ollaan kehittämässä. Väittämä toteutuu vähintään tasolla 2.
Ammattikorkeakoulun pedagogiset käytännöt tukevat yrittäjämäistä toimintatapaa vähintään tasolla 2 eli kohtalaisesti. Pedagogisia käytäntöjä kehitetään yrittäjämäistä toimintatapaa entistä paremmin tukeviksi.
Ammattikorkeakoulussa tunnustetaan yrittäjyydestä kiinnostuneet ja tarjotaan heille tukea yrityksen perustamisessa: toteutuu tasolla 3–4 eli hyvin tai erittäin hyvin.
Kehittämisehdotuksena: Pedagogisten käytäntöjen kehittäminen yrittäjämäistä toimintatapaa entistä paremmin tukeviksi. Yrittäjyyden edistymisen seurannan ja arvioinnin kehittäminen. Toimintatapojen kehittäminen myös vastavalmistuneiden yrittäjyyden tukemiseksi.

Korkeakoulu- ja tiedepolitiikan osasto kokosi korkeakoulukohtaiset yksityiskohtaiset tiivistelmät korkeakoulujen hyvistä käytänteistä yrittäjyyteen liittyen ja julkaistiin OKM raportissa 2016. Raportissa kuvataan keskeisiä huomioita, joita on tarkasteltu korkeakoulujen tehtävien kautta. Yrittäjyyden tukeminen koulutuksessa tuloksissa tulee esille se, että yrittäjyyskoulutusta on suomalaisissa korkeakouluissa tarjolla laajasti, yrittäjyyden tukemisessa on korkeakouluissa pyrkimystä pedagogisten käytäntöjen kehittämiseen. Yrittäjämäistä toimintatapaa tukevien pedagogisten ratkaisujen onnistumisessa tärkeää ja keskeistä on opetushenkilökunnan pedagoginen osaaminen.

Yrittäjyyden tukeminen tutkimuksessa ja TKI-toiminnassa toi esille yrittäjyyden tutkimuksen ja sen monenlaiset näkökulmat esimerkiksi kasvuyrittäjyyden, omistajuuden ja yritysjohtamisen, innovaatiojärjestelmien sekä opettajankoulutuksen ja yrittäjyyskasvatuksen tutkimus. Tuloksissa yliopistojen osalta tuli esille myös tutkimustulosten kaupallistamiseen liittyvä toiminta. Esimerkkinä innovaatiotoimintaa tukevista rakenteista ovat ideakiikahdyttämöt, korkeakoulujen innovaatiopalvelut, tuki rahoituksen hakemiseen sekä yrittäjyysvalmennus.

Ammattikorkeakoulujen vastauksista tuli esille laajasti erilaiset yrittäjyyteen liittyvät TKI-hankkeet. Hanketoiminnalla edistetään mm. pk-yritysten kansainvälistymistä, start up -yrittäjyyttä sekä omistajanvaihdostoimintaa. Myös ammattikorkeakoulut kuvasivat vastauksissaan tukevansa henkilöstön ideoiden kaupallistamisprosessia.

Yhteiskunnallisen vuorovaikutuksen osalta tuli esille eroavaisuuksia. Yliopistojen kuvauksissa näkyvimpänä teemana oli teknologiansiirtoon ja osaamisen kaupallistamiseen liittyvät käytännöt, joita siellä on kehitetty. Ammattikorkeakoulujen vastauksissa ilmeni tiivis yritysten kanssa tehtävä yhteistyö hanketoiminnassa. Lisäksi tarjotaan täydennyskoulutusta alueen yrittäjien tarpeisiin ja ammattikorkeakoulut ovat usein mukana alueiden yhteisissä yrittäjyishankkeissa sekä alueellisissa omistajavaihdosverkostoissa.

Korkeakoulujen tulisi tehdä tiiviimpää yhteistyötä yrittäjyysvalmiuksien kehittämiseksi niin kansallisella kuin kansainväliselläkin tasolla.

Yhteistyön kehittämisen lisäksi toinen aineiston perustella kehittämiskohteeksi noussut asia on korkeakoulujen yrittäjyyden seuranta ja arviointi. Korkeakoulut arvioivat yrittäjyyttä tukevien toimien vaikuttavuutta ja onnistumista hyvin eri tavalla. Yhteistä korkeakoulujen toiminnalle on yrittäjyysopintoihin osallistumisen, valmistuneiden sijoittumista työelämään ja myös yrittäjiksi sijoittuneiden seuranta. Korkeakoulujen tuloksissa jää hyvin vähälle huomiolle suomalaisissa korkeakouluissa tehty yrittäjyyskasvatuksen kehittämistyö.

Lapin AMK sijoittui tuloksissa yrittäjyyttä tukevien ammattikorkeakoulujen luokkaan. Kehittämistä vielä tarvitaan, kun mietitään, mitä kaikkea yrittäjyyden edistäminen ja yrittäjyyskasvatus voi tarkoittaa ammattikorkeakoulumme arkipäivässä. Kehittämistyön kohteena on oltava niin opetussuunnitelma työvälineenä, opetusmenetelmät ja oppimisympäristöt oppimisen mahdollistajana kuin opiskelijan, opettajan ja työelämän yhteistyö toimintatapana. Näihin liittyvää kehittämistyötä on jo tehty mutta vielä tarvitaan reflektoivaa työtettä yrittäjyyteen liittyen.

Yritetään
yhdessä

3 YRITTÄVYYS JA YRITTÄJYYS LAPIN AMMATTIKORKEA- KOULUSSA

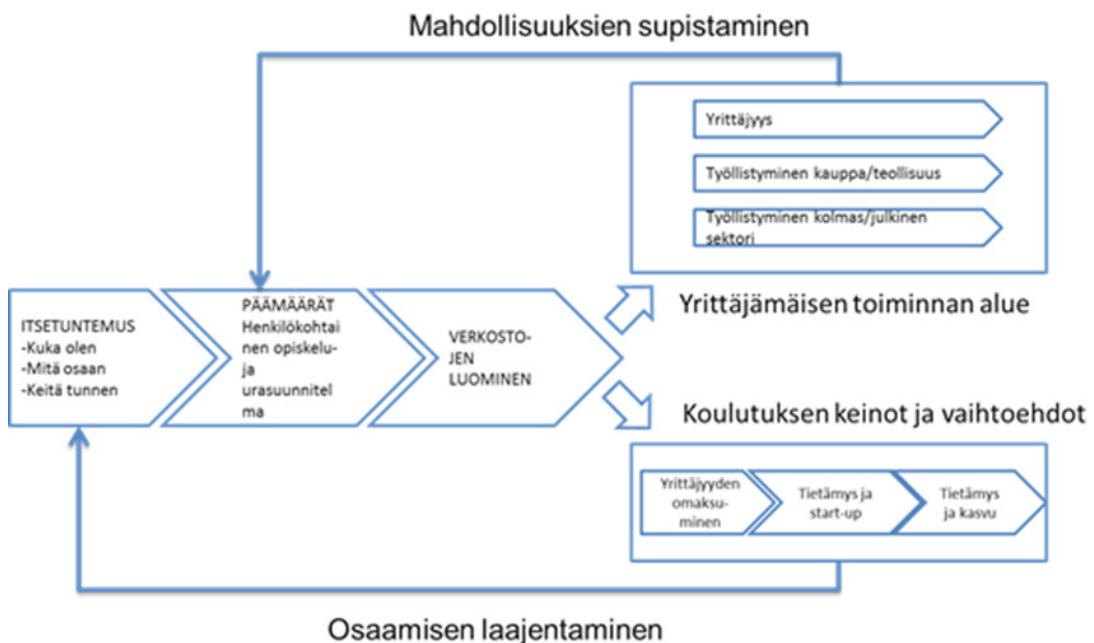
3.1. YRITTÄJYYTTÄ TUKEVA OSAAMISPERUSTAISUUS

Opetussuunnitelma on opiskelijalle käsikirja, joka sisältää oppimisen, opintoihin ja opiskeluun liittyvää tietoa. Sen ensisijaisena tavoitteena on edistää ja tukea opiskelijan oppimista ja opintojen suunnittelua niin, että opinnot etenevät ja valmistuminen normiajassa mahdollistuu. (Karppinen 2008, 220.) Opiskelijalle se on ennen muuta informaatio, tieto- ja oppimisympäristö. (Poikela 2009, 5.) Opetussuunnitelmat luovat perustan opiskelijan koko opintojen ajalle. Ne ovat keskeinen opetuksen ja oppimisen kehittämisen väline suunniteltaessa opetuksen päämääriä, tavoitteita, opetussisältöjä, opetuksen menetelmiä ja oppimisympäristöjä.

Opetussuunnitelmatyön lähtökohtana on koulutuksen perustehtävä ja sen pohtiminen, ja millaista asiantuntijuutta ja osaamista koulutuksessa tavoitellaan. Osaamisperustaista opetussuunnitelmaa rakennettaessa perustana on tutkinnon tavoitteena olevat osaamisalueet eli kompetenssit ja näiden pohjalta laaditut osaamistavoitteet ja niiden arviointi (Kullaslahti 2014, 48). Yrittäjyyteen oppiminen ja osaamisen saavuttaminen edellyttää ko. osaamiseen liittyvien kompetenssien valintaa ja osaamistavoitteiden aukikirjoittamista. Mitä ovat ne kokonaisuudet, joita tulee oppia yrittäjyydessä ja yrittävyydessä?

Lapin ammattikorkeakoulussa käynnistettiin heti yhdistymisen jälkeen vuonna 2014 laaja osaamisperustaisten opetussuunnitelmien rakentamistyö. Opetussuunnitelmatyön edetessä tavoitteeksi tuli myös yrittäjyyteen ja yrittävyyteen kohdistuvan oppimisen vahvistaminen, jolloin valittujen kompetenssien perustana pidettiin ammattikorkeakoulujen rehtorineuvoston suosituksia ja opetus- ja kulttuuriministeriön tavoitetilaa yrittäjämäisestä ammattikorkeakoulusta (Arenen yrittäjyysuositukset 2015; OKM 2015). Yrittäjyyteen ja yrittävyyteen oppiminen mahdollistetaan sisällyttämällä yrittäjämäinen toimintapa sekä yrittäjyys- ja liiketoimintaosaaminen kaikkiin Lapin ammattikorkeakoulun koulutusten opetussuunnitelmiin. Koulutuskohtaiset

osaamistavoitteet, teemat ja sisällöt integroidaan opittavaan ammattiin esim. sairaanhoitajakoulutuksessa hoito- ja hoiva-alan yrittäjyys- ja liiketoimintaopintoihin. Opetussuunnitelma määrittää sen, miten opiskelija voi suunnata osaamisensa hankkimista käytännössä. Osaamistavoitteet tulee nähdä laajoina kokonaisuuksina, jotka mahdollistavat henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman laatimisen ja vahvuuksia ja tavoitteita edistävän osaamisprofiilin rakentamisen. (Viklund 2015, 37.) Haasteellista on kytkeä yrittäjyys ja sen edistäminen muihin opintoihin erityisesti ammattiopintoihin. Kytkeminen kuitenkin onnistuu, kun se nähdään laajempaan työelämässä tarvittavan osaamisen kehittämisenä eikä ainoastaan väylänä yrityksen perustamiseen. Avaintekijöinä tällöin ovat tiivis integraatio ja joustavuus opetussuunnitelmissa sekä oppimisen organisointitavat. Kuviossa neljä on avattu vaikuttavan yrittäjyyden polut.

Kuvio 4. Vaikuttavan yrittäjyyden polut (muokattu Mäkimurto-Koivumaa & Puhakka 2013)

Yrittäjyyden polku lähtee liikkeelle heti opintojen alussa, jolloin opiskelijaa perehdytetään tunnistamaan omat vahvuutensa ja sen jälkeen pohtimaan myös sitä, mihin hän tähtää sekä tehtävän tutkinnon osalta että muutoinkin. Opiskelija voisi laatia urasuunnitelman esim. tulokeskustelun yhteydessä. Tärkeä osa yrittäjyyden polulla on verkostojen luominen. Siihen pitänee tarjota mahdollisuuksia opintojen aikana eri tavoin: harjoittelujaksot, oppimisprojektit, erilaiset tapahtumat tai muun tyyppinen työelämäyhteistyö. Opintojensa aikana opiskelija valitsee oman yrittäjämäisen toiminnan alueensa. Mikäli hän kiinnostuu yrittäjyydestä ja yrittäjänä toimimisesta, hän hakeutuu laajentamaan osaamistaan riippuen siitä, minkälainen yritystoiminta opiskelijaa kiinnostaa.

Lapin ammattikorkeakoulun koulutusten opetussuunnitelmissa lähtökohtana yrittäjyyteen oppimisessa on ns. urapolku ajattelu. Opiskelijoiden yrittäjyyteen liittyvien urasuunnitelmien tukemiseksi on mallinnettu erilaisia yrittäjyyspolkuja sekä näiden yksilöllisten polkujen rakentumista ja toteutumista tukevaa uraohjaustoimintaa.

Yksilöllisten yrittäjäksi ryhtymiseen liittyvien oppimispolkujen rakentamisen lähtökohtana on ollut ajatus siitä, että opiskelijalle tarjoutuisi opintojensa aikana mahdollisuus lisätä yrittäjyyteen ja yrittävyyteen liittyvää osaamistaan. Tällöin ajatuksena on ollut se, että opiskelijalle tarjoutuisi mahdollisuus hyödyntää opetussuunnitelmaa ja Lapin AMKin opetustarjontaa siten, että hän voisi opiskeluaikanaan hankkia tarvitsemiaan yrittävyyteen, yrittäjyyteen ja liiketoimintaosaamiseen liittyviä valmiuksia.

Opiskelijan yrittäjyyspolut on mallinnettu oheisen kuvion viisi mukaisesti. Mallia kutsutaan myös yrittäjyys- ja liiketoimintaopintojen ABC-malliksi. Perusuran (A) muodostaa se opiskelupolku, joka toteutuu kaikkien opiskelijoiden kohdalla. Tämä tarkoittaa 15 opintopisteen tutkintoon sisältyvien opintojen opiskelua. Toisen vaihtoehdon muodostaa ”Yrittäjyyttä harkitsevien”- opintopolku (B), jossa opiskelija hyödyntää opintoihinsa liittyviä elementtejä oman osaamisensa kehittämiseen siten, että hän omaa valmiudet kehittää omaa yritysideaansa opintojen päätyttyä. Kolmas opintopolku (C) on nimetty ”Yritystoiminnan käynnistäjiksi” ja tavoitteena on sitoa opintoja yhteen siten, että opiskelija kykenee käynnistämään yritystoiminnan opintojen päättyessä. Tavoitteena on uuden yritystoiminnan käynnistäminen opintojen jälkeen.

Kuvio 5. Yrittäjyysosaamisen edistäminen ja yrittäjyyteen oppiminen Lapin AMKissa. (mukaellen RAMK/ YTY-työryhmän esitystä 13.3.2009.)

Vaihtoehtoissa B ja C opiskelija laatii itselleen henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman, josta tässä yhteydessä on käytetty nimitystä Y-Hops. Opiskelijan kohdalla tämä tarkoittaa omien tutkintoon sisältyvien opintojen suunnittelua siten, että niiden avulla hän kykenisi hankkimaan sellaista osaamista opintojensa aikana, jotta hän omaa valmiudet yrittäjäksi ryhtymiselle. Y-hopsin laatimisessa selvitetään mm. vapaasti valittavien opintojen sisältöä, harjoittelujen suomia mahdollisuuksia sekä oppinnäytteen sitomista omien yrittäjyysvalmiuksien kehittämiseen.

Vapaasti valittavien opintojen suunnittelussa huomioidaan tarjolla olevia vaihtoehtoja, joita ovat esimerkiksi muiden koulutusten opintotarjonta. Ammattitaitoa edistävän harjoittelujen toteutumista ja sisältöjä suunnitellaan siten, että niiden kautta saataisiin käytännön kokemusta yrittäjyydestä ja liiketoiminnan harjoittamisesta. Oppinnäytteen aiheen valinnassa huomio kiinnitetään siihen, että se olisi esimerkiksi osa oman liiketoimintasuunnitelman laatimista. Y-hopsin laatiminen on näin ollen erilaisten opiskeluvaihtoehtojen kartoittamista ja niiden pohjalta oman yksilöllisen suunnitelman laatimista. Tässä yhteydessä opiskelijan tulee arvioida omaa nykyistä osaamistaan suhteessa tarvitsemaansa osaamiseen. Opintojen suunnitteluun ja oman Y-polun rakentamiseen opiskelija tarvitsee tukea ja ohjausta.

Lisäksi Lapin AMKissa on käytössä hankitun osaamisen tunnistaminen ja hyväksilukeminen (HOT) ja yrittäjänä hankitun liiketoimintaosaamisen tunnistaminen (YHOT) on osa tätä menettelyä. Liiketoimintaosaamisella tarkoitetaan tässä yhteydessä kaikkien niiden tietojen ja taitojen kokonaisuutta, jota tarvitaan yrityksen tai

muun organisaation kannattavaan ja kestävään suunnitteluun, toimintaan ja johtamiseen (Karjalainen ja Mastosaari 2015).

3.2. YRITTÄJYYDEN EDISTÄMISEKSI OSAAMIS- JA ONGELMAPERUSTAISTA OPPIMISTA

Useissa 2010-luvun tulevaisuutta luotaavissa raporteissa on suomalaisen elintason ylläpitämiseksi ja kehittämiseksi korostettu panostamista innovaatiotoimintaan. Tämä nähdään mahdollisuutena lisätä työelämän tuottavuutta, kilpailukykyä ja talouskasvua. Keskeistä on yksilöiden ja organisaatioiden osaaminen, kyky tuottaa ideoita ja jalostaa niitä innovaatioiksi. Näin uudistetaan yhteiskunnan, työelämän ja elinkeinon toimintaa ja parannetaan mahdollisuuksia lisätä kansalaisten hyvinvointia.

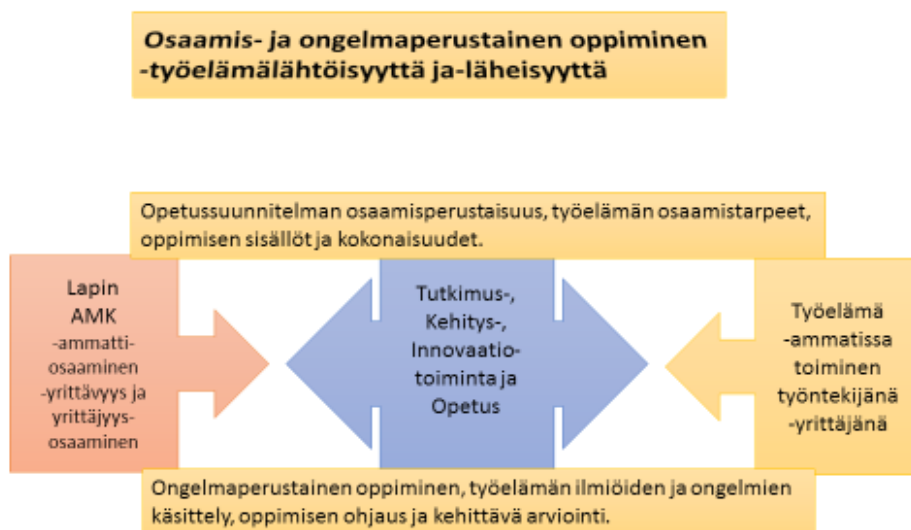
Yrittävyydellä ja yrittäjyydellä on tämän edistämisessä keskeinen rooli. Pirilän ja Konkan (2013) mukaan innovaatiotoiminnan perustana on käytännönläheisyys, avoin ja kokonaisvaltainen ajattelu ja yksiköiden ja yhteisöjen nokkeluus. Osaaminen ja sen kehittäminen tarvitsee uusien toimintaympäristöjen ja -tapojen hallintaa, verkostoitumista ja nopeaa ja esteetöntä tiedon liikkumista. (Pirilä & Konkka 2013, 12) Tarvitaan luovuutta, innovatiivisuutta ja niiden opettamista ja oppimista. Ammattikorkeakoululla osaajien tuottajana ja aluekehittäjänä on tärkeä rooli yhteiskunnan kilpailukyvyyn ja hyvinvoinnin luomisessa.

Yrittäjyys on usein liitetty luovuuteen ja innovatiivisuuteen ja niiden oppimiseen. Vehkaperä (2013) on tarkastellut luovuutta ja innovatiivisuutta esimerkiksi Tuomisen (2006) määrittelynä. Innovatiivisuuteen tarvittavan luovuutta eli kykyä nähdä asiat eri tavoin. Tämä ei kuitenkaan vielä riitä innovatiivisuuteen, jossa tarvitaan taitoa ja pitkäjänteisyyttä viedä ideat ja toimintatavat käytäntöön. Luovuus liittyy ideoiden tuottamiseen, kun puolestaan innovatiivisuus liittyy niiden edistämiseen, kehittämiseen ja toteuttamiseen. (Vehkaperä 2013, 26.)

Molempia sekä luovuutta että innovatiivisuutta yhdistää oppiminen. Oppimisen tarkastelu luovana prosessina korostaa tiedon luomista, ei vain sen omaksumista. Yksilöllisen oppimisen rinnalla painotetaan yhteisöllistä oppimista, oppimisen sosiaalista luonnetta, jolloin tietoa rakennetaan yhdessä ratkaisemalla monimutkaisempia ongelmia ja tehtäviä kuin mikä olisi mahdollista yksittäiselle ihmiselle. Oppimista edistää parhaiten vastausten etsiminen yhdessä kuin valmiiksi annettujen vastausten saaminen. Hannulan (2015) mukaan yrittäjyys on elinikäistä oppimista ja kasvuprosessi, joka ei pääty mihinkään. Hänen mukaansa on tärkeää keinoja siihen, kuinka tuetaan ihmisiä havaitsemaan mahdollisuuksia, ottamaan riskejä ja sietämään epävarmuutta ja epävarmuutta. Oppimisen lähtökohtana ja ytimenä tulee olla ongelmalähtöinen ja

-perustainen orientaatio eli aitojen ongelmien käsittely. Ongelmanratkaisuprosessi on edellytys sille, että yrittäjyyttä yleensä ilmenee. (Hannula 2015,15.)

Ammattikorkeakoulut ovat viime vuosina uudistaneet pedagogisia käytäntöjään ja etsineet parasta tapaa tulevaisuuden luovien ja innovatiivisten osaajien tuottamiseksi ja työelämäyhteistyön kehittämiseksi. Työelämälähtöisen toiminnan profiloitumisessa syntyi omaleimaisia pedagogisia käytäntöjä kuten esimerkiksi innovaatiopedagogiikka ja LbD (Learning by Developing) (Mäki ym. 2013). Lapin ammattikorkeakoulun vastaus tulevaisuuden haasteisiin, luovuuden, innovatiivisuuden ja yrittäjyyden edistämiseksi on osaamis- ja ongelmaperustainen oppiminen. Keskeistä tässä tavassa on oppimisen organisointi, jossa lähtökohtana on osaamisperustainen opetussuunnitelma osaamistavoitteineen ja ongelmanratkaisuprosessi oppimisen toteutusmuotona. Kokoavina kokonaisuuksina on yksilöllinen ja yhteisöllinen tiedon hankinta ja käsittely, työelämäyhteistyö, oppimisen ohjaus ja kehittävä arviointi. (Kangastie & Mastosaari 2016.) Kuviossa kuusi on avattu osaamis- ja ongelmaperustaisen oppimisen lähtökohtia osaamisperustaista opetussuunnitelmaa ja ongelmaperustaista oppimista ja niiden yhteyttä työelämään.

Kuvio 6. Osaamis- ja ongelmaperustainen oppiminen; työelämälähtöisyyttä ja -läheisyyttä. (Kangastie 2016)

Tavoitteena on edistää luovuutta ja oppijakeskeistä oppimiskulttuuria, jossa sirpalemaisista oppisisällöistä siirrytään käsittelemään yhteisöllisesti työelämän ilmiöitä ja ongelmia. Koulutuksen aikana harjoitellaan ammattiosaamisen lisäksi ns. pehmeitä taitoja kuten esimerkiksi toisilta vuorovaikutuksessa oppiminen, toisten ideoiden päälle rakentaminen, yhdessä ja verkostossa oppiminen ja kriittinen ajattelu. Oppimisen tavassa korostuu luovuus, joka ymmärretään mahdollisuuksien ajatteluna ja vaihtoehtoisina toimintatapoihin tarttumisena.

Työelämä on kiinteästi mukana, ei ainoastaan osaamiskokonaisuuksien tarpeiden tuottamisessa, vaan myös oppimisen toteutuksessa. Tämä tarkoittaa oppimisessa työelämän toimintatapojen ja -mallien kyseenalaistamista ja aktiivisesti niiden uudistamista ja kehittämistä yhdessä työelämän edustajien kanssa. Näin kasvatetaan opiskelijoiden ymmärrystä siitä, millaiseen työelämään he ovat kouluttautumisessa ja valmistumisessa.

Heti opintojen alusta asti opiskelijoille annetaan mahdollisuus oppia yrittävyyttä ja nähdä yrittäjyys myös yhtenä vaihtoehtona ammatissa toimimisessa ja työelämän kehittämisessä. Yrittäjyyden edellytys on uskallus yrittää ja oppia erheistä ja tätä tavoitetta tukee vahvasti osaamis- ja ongelma-perustainen oppiminen. Yritteliään asenteen omaksuminen on teema, joka kulkee läpi koulutuksen. Yrittävyyttä ei ymmärretä kapeina opintojaksoina, tai yrittäjäksi kasvattamisena, vaan se ymmärretään yritteliään asenteen tukemisena ja edistämisenä koko ammatillisen kasvun ajan. Tätä tavoitetta tukee ongelma-perustainen oppiminen, jossa halu kokeilla ja ratkaista asioita, edistää osaamisen kehittymistä tietojen, taitojen ja asenteiden eli mielenmallien osalta. Oppimisen mallissa tietoa hankitaan ja käsitellään kysellen, kriittisesti tarkastellen ja soveltaen. Yhteisöllisessä ongelmanratkaisun työskentelyssä harjoitellaan ns. pehmeää osaamista eli kykyä keskustella ja tarkastella asioita yhdessä toisten näkökulmia ymmärtäen. Itseohjautuvuus ja vastuu omasta oppimisesta kasvattavat asennetta vastuulliseen ammatillisuuteen, työelämässä toimimiseen ja yrittäjyyteen yhtenä vaihtoehtona.

Oppimista tapahtuu vahvasti koulun seinien ulkopuolella, työpaikoilla ja yrityksissä, jossa työelämän osaajat ohjaavat opiskelijoiden oppimista ja osallistuvat ongelmien ja ilmiöiden tuottamiseen oppimisen perustaksi. He ovat myös mukana aktiivisesti arvioimassa oppimista ja osaamista, tuottamalla tietoa kehittävän arvioinnin pohjaksi. Yrittämistä, rohkeutta ja uskallusta saa harjoitella turvallisesti jo koulutuksen aikana olemalla mukana erilaisissa tavoissa toimia ja oppimalla erilaisissa oppimis- ja kehittämisympäristöissä.

3.3. YRITTÄJYYTTÄ EDISTÄVÄT JA TUKEVAT OPPIMISYMPÄRISTÖT OPPIMISEN TILAT

Ammattikorkeakoulujen kehitystä on ohjannut eurooppalaisen korkeakoulutuksen muutoskehitys, jossa tavoitteena on luoda yhtenäistä eurooppalaista korkeakoulualuetta. Muutos on näkynyt mm. siirtymänä oppiainepohjaisesta opetussuunnitelmasta kohti osaamistavoitteisuutta ja oppimiskeskeisyyttä. Työelämäyhteistyötä on korostettu niin osaamistarpeiden ennakoinnissa kuin oppimisen ja opetuksen työelämäläheisessä toteutuksessa. Oppimisen on ajateltu toteutuvan parhaiten autenttisissa oppimisympäristöissä eli työelämässä. Nummenmaan (2002, 128-129) mukaan työelämän

oppimisympäristöt ovat oppimista tukemaan rakennettuja paikkoja, tiloja, yhteisöjä tai toimintakäytänteitä, joille on tunnusomaista kaikkien siellä toimivien välille syntynyt vuorovaikutus.

Ammattikorkeakoulujen pedagogiikassa on siirrytty puhumaan yhä enemmän oppimisympäristöistä opetussuunnitelman pedagogisten ratkaisujen rinnalla. Tämän keskustelun kautta oppimiskäsityskeskusteluun on tullut yhä enemmän kontekstuaalisen oppimiskäsityksen elementtejä. (Kotila 2012, 29.) Oppiminen ja työelämän tarvitsema osaaminen ovat aina kontekstuaalisia asioita eli olennaista on tilanne ja konteksti, jossa oppiminen tapahtuu. Todellisiin toimintaympäristöihin sijoittuvien oppimisympäristöjen lähtökohtana ei ole opettajajohtoinen tiedon siirto luokkahuone-tiloissa, vaan opiskelijoiden oppiminen todellisuuteen pohjautuvien ongelmien ja ilmiöiden käsittelystä yhdessä. Tällainen oppimistapa on opiskelijoiden näkökulmasta mielekäs ja motivoiva ja valmistaa heitä soveltamaan tietoaan ja taitojaan työelämässä.

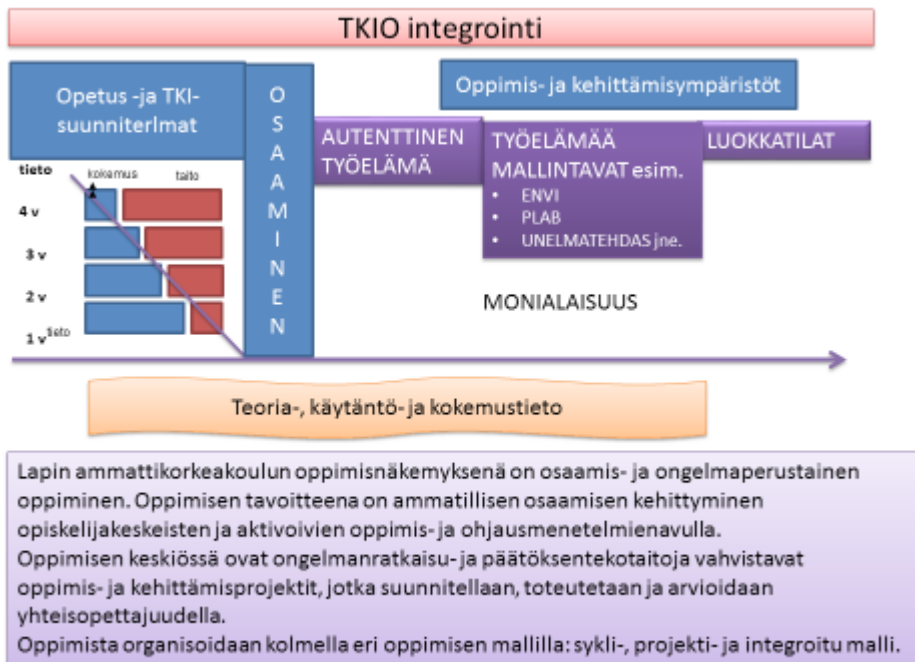
Ihminen oppii koko ajan ja kaikkialla. Kun oppiminen nähdään yksilöllisenä ja yhteisöllisenä aktiivisena tiedon käsittelynä ja tiedon rakentamisena, kysytään, miten oppiminen on organisoitava tukemaan tätä toimintaa ja, millaisissa oppimisympäristöissä oppimista parhaiten edistetään. Oppimisympäristöjen kehittämisessä keskeisiä tavoitteita on löytää menetelmiä, joilla varmistetaan osaamisen ja asiantuntijuuden kehittyminen, hyvä ongelmanratkaisukyky ja opitun hyvä siirtovaikutus (Savander-Ranne ja Lindfors 2013, 19). Oppimisen organisoinnin näkökulmasta olennaista on oppimisen mahdollistaminen todellisissa tilanteissa todellisia työelämän ongelmia ratkoen

Perinteisesti oppimisympäristö on määritelty fyysiseksi ympäristöksi, psyykkisten tekijöiden ja sosiaalisten suhteiden kokonaisuudeksi, jossa oppimista tapahtuu. Pedagogisen oppimisympäristön ulottuvuus muodostuu näiden kolmen ulottuvuuden muodostamasta kokonaisuudesta. Työelämäläheiset fyysiset oppimistilat voivat tarkoittaa esimerkiksi autenttisia oppimisympäristöjä kuten sairaala tai kauppa. Ne voivat tarkoittaa myös autenttisia ympäristöjä jäljitteleviä tiloja esimerkiksi simulaatio- ja virtuaaliset oppimisympäristöt. Poikela (2009) on kuvannut oppimisympäristöjä ja oppimisen tiloja ammatillisen ajattelun- ja toimintatapojen tavoittamisessa jo koulutuksen aikana. Oppimisympäristöt ja oppimisen tilat määrittyvät oppimisen ja osaamisen hankkimisen kontekstiksi jossa oppimisen tilat on määritelty oppimisen vyöhykkeiden rajapintojen kohtaamisalueilla. Oppimisen vyöhykkeet ovat kulttuurinen, sosiaalinen ja fyysinen ja oppimisen tiloja ovat spatiaalis-sosiaalinen, sosiaalis-kulttuurinen, kulttuuris-virtuaalinen ja virtuaalis-kontekstuaalinen. Kaikkea tätä ympäröi isompana kehyksenä yhteiskunta ja työelämä. (Poikela 2009, 10-17.)

Millainen sitten on yrittävyyttä ja yrittäjyyttä edistävä oppimisympäristö ja oppimisen tila? Arenen yrittäjyysuudistuksissa (12.3.2015) viitataan ammattikorkeakoulujen yrittäjämäisen toimintakulttuurin luomiseen, huomioimalla useita asiakokonaisuuksia,

joista yksi keskeinen on työelämäyhteistyö. Lapin ammattikorkeakoulussa työelämäyhteistyö on kiinteä osa osaamis- ja ongelmaperustaista oppimista. Opiskelijat työstävät yhdessä työelämän ongelmia ja ilmiöitä ongelmanratkaisuprosessilla erilaisissa oppimisympäristöissä. Fyysiset luokkahuonetilat mahdollistavat yksin ja yhdessä työskentelyn ja teoreettisen tiedon haun ja käsittelyn. Työelämää mallintavat ympäristöt esimerkiksi Napalaakso ja Hyvinvointiapteekki, mahdollistavat oppimisen ja osaamisen harjoittelun turvallisesti ja käytännön tietoa hyödyntäen. Autenttisesti työelämän ympäristössä, yrityksissä ja organisaatioissa opiskelijat saavat harjoitella oikeaa yrityselämää ja kartuttaa kokemustietoa.

Ammattikorkeakoulun toiminnassa on korostettu kolmen tehtävän integroimista. Kotilan (2012) mukaan toiminnassa tulee nivoa yhteen pedagogiikka, TKI-toiminta ja alueellinen yhteistyö elinkeinoelämän kanssa. Autenttinen ja työelämälähtöinen oppimisympäristö rakentuu käyttäjälähtöisen ajattelun ja toiminnan varaan. Käyttäjinä ovat opiskelijat, työelämän ja opettajat. Mikäli tavoitteena ovat toimivat ja uudenlaiset oppimisympäristöt, mukaan toimintaan ja kehittämiseen on osallistettava kaikki käyttäjät. (Kotila, 2012, 30-31.) Lapin ammattikorkeakoulussa yrittävyyttä ja yrittäjyyttä edistetään myös tehtävien integroimisella. Kuviossa seitsemän on avattu TKIO (tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminta ja opetus) integrointia.

Kuvio 7. Tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnan ja opetuksen integrointi. (Kangastie 2014).

Opiskelijoiden oppimista suuntaa opetussuunnitelmat ja TKI-suunnitelmat. Opetussuunnitelmissa on yrittäjyyteen oppiminen kuvattu osaamistavoitteina ja TKI-suunnitelmissa on kuvattu oppimisen ja kehittämisen tavoitteet ja tilat. Molempien toiminnassa autenttinen työelämä on toiminnan keskiössä. Opiskelijat saavat yhdessä ratkaista työelämän ongelmia ja hakea niiden ratkaisemiseksi yksin ja yhdessä monipuolista tietoa. Osaamis- ja ongelmaperustainen oppiminen mahdollistaa kyseenalaistamisen, havainnoinnin, kokeilemisen ja verkostoitumisen. Lisäksi he saavat valmiuksia innovatiiviseen yrittäjäasenteeseen eli innovoimaan sellaisia tarpeita, joihin mikään yritys ei ole vielä vastannut.

3.4. OPETTAJAN ROOLI OPPIMISPROSESSISSA

Muuttuva toimintaympäristö ja uudet oppimisen haasteet ja tavat asettavat uudenlaisia osaamisvaatimuksia opettajille ja myös tarvetta opettajuuden uudelleen määrittelyyn. Opettajan tulee yhä vahvemmin olla ennen muuta oppimisen ohjaaja, ei niinkään opittavan tiedon haltija ja välittäjä ja opettajuus on yhä enemmän tiimityötä, yhdessä tekemistä (Oivallus loppuraportti 2011, 28). Opettaja tarvitse myös omassa työssään reflektiivistä otetta, joka voi ilmetä esimerkiksi sen pohtimisena, miten opiskelijat oppivat yrittäjyyttä, ja kuinka ohjaan opiskelijoita huomaamaan mahdollisuuksia ja ottamaan riskejä. Kun yrittäjyyteen oppimisen ytimenä ovat aidot työelämän ongelmat, joita käsitellään ongelmanratkaisuprosessin avulla, niin syntyvä tieto ja oppiminen on merkityksellistä (Hannula 2012,230.) Yksin oppimisen ja yksin opettamisen painopiste on siirtynyt yhteistyöskentelyyn. Opettajat tiiminä organisoivat oppimista eli suunnittelevat, toteuttavat ja arvioivat oppimista yhdessä.

Lapin AMKissa osaamis- ja ongelmaperustainen oppimisenäkemys pitää sinällään jo yrittävyyteen ja yrittäjyyteen kasvamisen edellytykset ammattiin oppimisen ohella (Kangastie ja Mastosaari 2016.) Tässä oppijakeskeisessä oppimistavassa opettajan rooli ja merkitys muuttuu opettamisen asiantuntijasta ja tiedon kaatajasta oppimisen mahdollistajaksi ja oppimisympäristön luomisen asiantuntijaksi. Opettaja on oppimisen fasilitoija, valmentaja ja ohjaaja. (Oivallus loppuraportti 2011,29: Poikela,E 2009,17.) Opettajan tehtävänä on ohjata oppimista huomioimalla neljä keskeistä oppimisen prosessia, joita ovat kognitiivinen, operationaalinen, sosiaalinen ja reflektiivinen. Nämä oppimisen prosessit ovat keskiössä myös yrittäjyysosaamisen kehittymisessä.

Yrittäjämäisen ja yrittäjyyttä tukevan oppimisympäristön kehittäminen on haaste myös opettajuudelle. Yhteisöllinen oppiminen ja dialogi sekä erilaiset uudet interaktiiviset välineet muokkaavat opettajan tapaa toimia yhdessä niin opiskelijoiden, kollegoiden kuin työelämänsä kanssa. Kyseessä on paljon laajempi muutos kuin pelkkä oppimisympäristöllinen ratkaisu. Siinä missä opiskelijan itsenäinen ote omasta oppimisestaan ja sen suunnittelusta korostuu, tarvitsee hän edelleen tuekseen

toimijoiden joukon, joka sparraa häntä hänen valitsemallaan oppimispolulla.

Opettajan uusi rooli onkin järjestää osallisuutensa niin, että opiskelijoilla on mahdollisuus ohjauksen ja tuen saantiin juuri siinä vaiheessa, kun he sitä prosessiinsa tarvitsevat. Pelkkä mahdollisuus ei tietenkään riitä vaan ohjausjärjestelmä on rakennettava vielä siten, että tuki osataan myös hyödyntää tehokkaasti. Tarvitaan siis suunnitelma, miten ohjausta on saatavilla, mihin vaiheeseen se sijoitetaan ja miten se tuotetaan, uudet, ajasta ja paikasta riippumattomat kommunikoinnin välineet tehokkaasti hyödyntäen.

Muutos opettajuudessa vie toisaalta opettajuutta pois yksilökeskeisestä toiminnasta kohti erilaisten opiskelijatiimien ja parviällyn ohjausta. Uudessa rakenteessa voidaan nähdä paljon samoja elementtejä kuin joukkueurheilusta tutussa valmentamisessa. Uudesta opettajuudesta onkin alettu käyttää tätä samaa termiä. Oppimisprosessin rinnalla kulkee parhaimmillaan hyvin systemaattisesti suunniteltu valmennusprosessi, mikä edelleen rakentuu oppimisen syklin tunnistavalle pohjalle. Yrittäjämäisesti toimiva valmentaja ei tukeudu pelkästään omaan rooliinsa vaan kohtaa monimuotoisin keinoin ryhmänsä kannustamalla, innostamalla, tarjoamalla uusia välineitä ja ratkaisuja, vahvistamalla dialogia ja ryhmäkoheesiota, käymällä aktiivista vuoropuhelua tiimin muiden valmentajien kanssa ja ottamalla itse rohkeasti prosessiin mukaan myös toimeksiantajia eri yrityksistä ja organisaatioista.

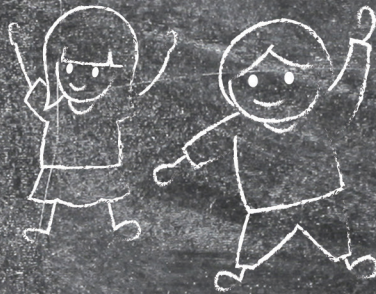
Yrittäjämäistä ajattelu- ja toimintatapaa tukeva opettaminen haastaa myös opettajia uudistumaan. Jotta opettaja kykenee tukemaan opiskelijan oppimisprosessia, tarvitsee hän työnsä tueksi sekä menetelmällisiä työkaluja että työtä tukevan yhteisön. Yrittäjämäistä oppimista tukevan opettajan tulee olla valmis, innostunut ja kykenevä oppimaan omista kokemuksistaan, ja lisäksi hän tarvitsee motivaatiota ja vision työnsä kehittämiseksi (Seikkula-Leino, Ruskovaara, Ikävalko, Mattila & Rytkölä 2010). Opettajaa ajaa kehittymään tyytymättömyys olemassa olevaan tilaan: hän ei ole kiinnostunut vain tiedon jakamisesta. Keskeistä tässä prosessissa on, että opettaja yhtäältä reflektoi omaa toimintaansa, mutta toisaalta on myös valmis jakamaan omaa osaamistaan työyhteisössään ja lisäksi hänellä on intoa oman osaamisensa kehittämiseen (ibid). Yrittäjyyteen liittyy keskeisenä toiminta ja toiminnallisuus: niinpä tämä piirre liittyy myös yrittäjämäiseen opettamiseen.

Lapin ammattikorkeakoulussa on sitouduttu kehittämään opettajien osaamista, jotta voimme vastata tulevaisuuden haasteisiin. Osaamis- ja ongelmaperustaisen oppimisen ja Pohjoista tekoa- strategian toimeenpano asettavat opettajien osaamiselle ja sen kehittämiseksi uudenlaisia vaatimuksia. Osaamisen roolin vahvistamiseksi ammattikorkeakoulun toiminnan johtamisessa jatkossa osaamisen kehittämisen strategiset tavoitteet, kriittiset menestystekijät, kehittämistoimenpiteet ja mittarit kootaan osaamisstrategian muotoon. Osaamisstrategia ohjaa ja tukee osaltaan tulosityksiköiden

henkilöstövoimavarojen kehittämistä osaamis- ja kehittämistarpeiden suunnassa (Konu ja Kangastie 2016).

Opettajien osaamisen kehittäminen käynnistyi kuvaamalla se osaksi Lapin ammattikorkeakoulun osaamisen strategista johtamista. Osaamistarpeiden tarpeiden pohjalta määrittelimme osaamisalan, organisaation ja opetushenkilöstön kvalifikaatiot eli osaamisalueet, sisällöt ja tasot sekä opettajakohtaiset osaamisprofiilit eli kompetenssit. Määrittelytyötä teimme karkealla tasolla ja lähtökohtana oli osaamisen konkretisointi.

Lapin ammattikorkeakoulun opettajan osaamiskartan osaamisalueet nimesimme Moniulotteiseksi osaamiseksi. Moniulotteinen osaaminen pitää sisällään mm. strategian toimeenpanon osaamisen, jossa palveluliiketoiminta ja yrittäjyysosaaminen on mukana. Lisäksi moniulotteinen osaaminen koostuu ammattikorkeakoulun geneerisistä osaamisalueista, ammattikorkeakoulun tehtävien osaamisalueista (opetus, TKI ja aluekehitys) ja opettajan substanssiosaamisesta. (Konu ja Kangastie 2016.) Osaamiskartoitusten pohjalta saamme tietoa esimerkiksi yrittäjyysosaamisen kuiluista ja siitä, mihin meidän tulee suunnata kehittämistä.

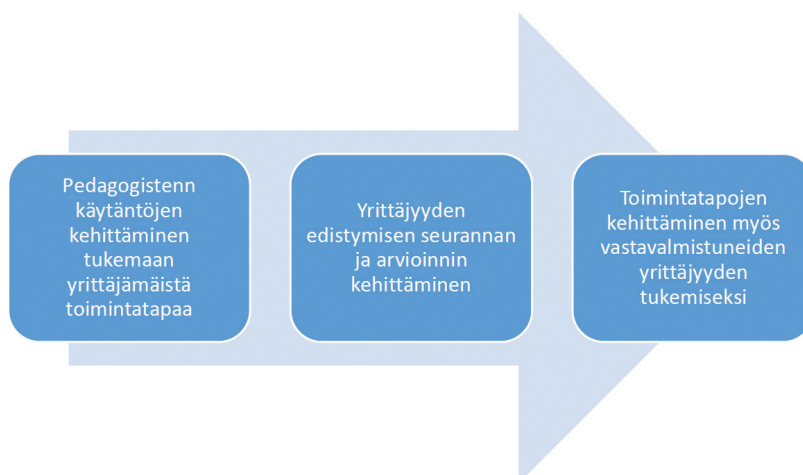

4 TAVOITETILA JA KEHITTÄMIS- TOIMENPITEET LAPIN AMMATTIKORKEAKOULUSSA

4.1 YRITTÄJYYDEN EDISTÄMISEN TAVOITETILA VUOTEEN 2025

Lapin ammattikorkeakoulussa tavoitteena on kehittää yrittäjämysteistä ja yrittäjämäistä ammattikorkeakoulua. Yrittäjyyden edistämisen tavoitetilaa ja kehittämistoimenpiteitä ohjaa opetus- ja kulttuuriministeriön linjaukset yrittäjyyden ja yrittäjämäisen asenteen tukemisesta korkeakouluissa, ammattikorkeakoulujen rehtorineuvoston yrittäjyysuositukset ja ammattikorkeakoulumme Pohjoista teko- strategia. Strategian toimeenpanossa olemme sitoutuneet edistämään yrittäjyyttä.

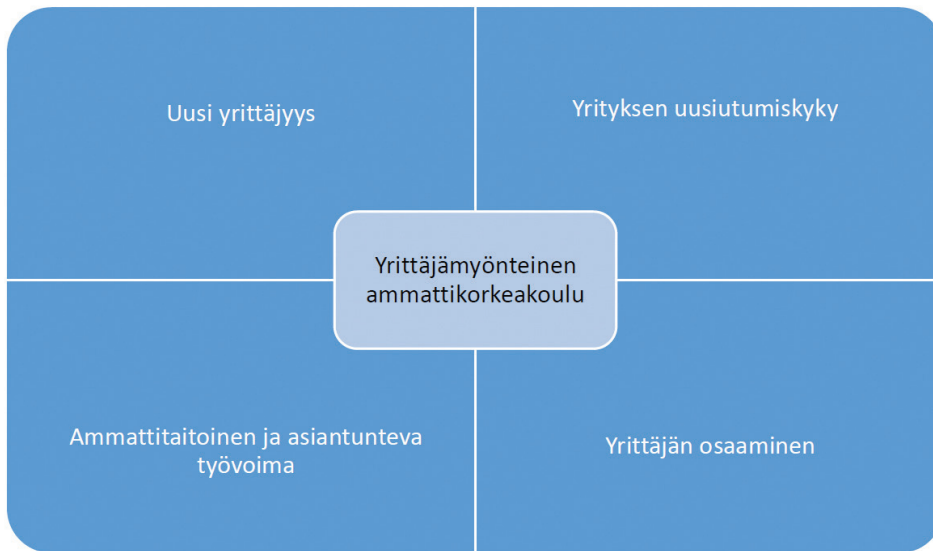
Opetus- ja kulttuuriministeriön (OKM 2015, 27) arvioin mukaan Lapin AMKissa on vielä tehtävää, jotta voimme kutsua itseämme yrittäjämäiseksi ammattikorkeakouluksi. Keskeisimpiä kehittämistoimenpiteitä on kuvattu kuviossa kahdeksan.

Kuvio 8. Lapin AMKin kehittämiskohteet yrittäjämäiseksi ammattikorkeakouluksi OKM:n suositusten mukaan.

Lapin AMKissa linjattu osaamis- ja ongelma-perustainen oppiminen pedagogisena toimintana tukee yrittäjämäistä toimintatapaa. Yrittäjämäistä toimintatapaa tukevien pedagogisten ratkaisujen onnistumisessa tarvitaan kuitenkin vielä opetushenkilökunnan pedagogisen osaamisen kehittämistä. Yrittäjyyden edistymisen ja seurannan arvioinnissa tarvitaan myös uudenlaisia välineitä. Erityisesti yrittäjyyttä tukevien toimien vaikuttavuutta ja onnistuneisuutta tulee arvioida monipuolisemmin kuin vain seuraamalla yrittäjyysopintoihin osallistumista ja työelämään yrittäjäksi sijoittumista. Uusia toimintatapoja ja menetelmiä on myös löydettävä vastavalmistuneiden yrittäjyyden tukemiseksi.

Arenen yrittäjyys-suosituksissa on esitetty neljä eri näkökulma, jotta ammattikorkeakoulu suosituksia noudattamalla voi sanoa olevansa tai tavoittelevansa yrittäjyys-myönteisen ammattikorkeakoulun statusta. Tällöin tavoitteet ja toimenpiteet kohdistuvat korkeakoulun asenteeseen, kulttuuriin ja toimintaan. Kuviossa yhdeksän on kuvattu yrittäjämönteisen ammattikorkeakoulun piirteet.

Kuvio 9. Yrittäjämönteinen ammattikorkeakoulu Arenen suositusten mukaan.

Lapin ammattikorkeakoulussa yrittäjyyden edistäminen sisältyy kaikkeen toimintaan, ei ainoastaan koulutuksen sisältöön. Pohjoista tekoa strategiassamme olemme valinneet myös yrittäjämäisen korkeakoulun näkökulmien toteutumisen. Palveluliiketoiminta ja yrittäjyys on muita painoaloja läpileikkaava teema, jonka kehittämiseen vastataan ammattikorkeakoulun tehtävillä. Kuviossa kymmenen on esitetty Lapin AMKin Pohjoista tekoa- strategian painoalat, jossa palveluliiketoiminta ja yrittäjyys on kaikkia painoaloja läpileikkaava. Kuviossa 11 on puolestaan avattu palveluliiketoiminnan ja yrittäjyyden painoalan teemat.

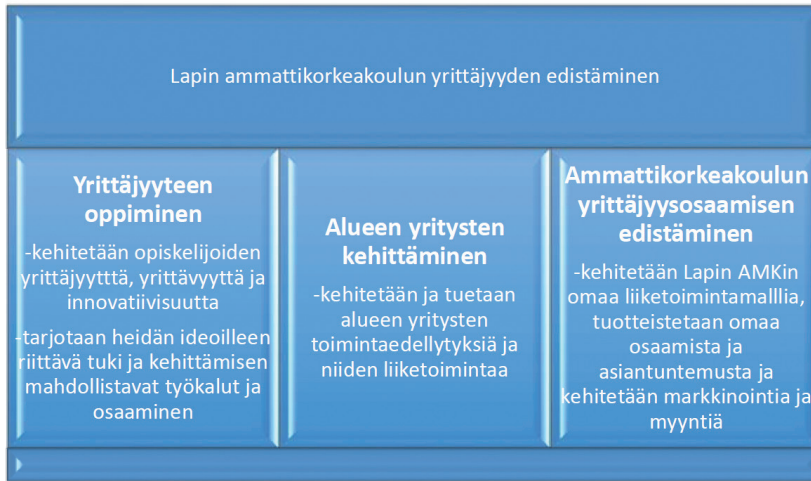

Kuvio 10. Lapin ammattikorkeakoulun Pohjoista tekoa- strategian painoalat. (Linna ja Kangastie 2016).

Kuvio 11. Lapin AMKin Pohjoista tekoa-strategian Palveluliiketoiminta ja yrittäjyys-painoalan teemat.

Lapin AMKissa yrittäjyyden edistäminen on jakautunut kolmeen osa-alueeseen. Kuviossa 12 on esitelty osa-alueet ja tavoitteet.

Kuvio 12. Palveluliiketoiminta ja yrittäjyys- painoalan tavoitteet kolmen osa-alueen mukaisesti. (Linna ja Kangastie 2016).

Yrittäjyyteen oppiminen, alueen yritysten kehittäminen ja Lapin AMK:n yrittäjyysosaamisen edistäminen toteutetaan kaikilla ammattikorkeakoulun tehtäväalueilla. (Liite 1)

4.2. YRITTÄVYYDEN EDISTÄMISEN TOIMENPITEET

Lapin ammattikorkeakoulu on Pohjoista tekoa- strategiassaan sitoutunut yrittäjyyden edistämiseen huomioimalla OKM:n ja Arenen suositukset jotka kehittävät yrittäjyysmyönteistä ja yrittäjämäistä ammattikorkeakoulua. Alla on lueteltu toimenpiteitä tavoitteiden saavuttamisen tueksi:

1. YRITTÄJÄMÄISTÄ AJATTELU- JA TOIMINTATAPAA TUKEVAN OPETUKSEN JA TOIMINNAN KEHITTÄMINEN.

- Pedagogisissa valinnoissa tiivistetään osaamis- ja ongelmaperustaisuutta kaikessa koulutuksessa osana OPS2017 prosessia. (liite 2)
- Opetusmenetelmällisiä valintoja tuetaan laajentamalla erilaisten aktivoivien työkalujen ja menetelmien käyttöä. (esimerkkejä kuvattu liitteessä 3)
- Verkostoitumisen tukeminen läpi koko organisaation: opiskelijat, opettajat, muu henkilöstö.

2. YRITTÄJYYSOSAAMISEN KEHITTÄMINEN SITEN, ETTÄ SIINÄ HUOMIOIDAAN OPISKELIJOIDEN AMMATILLISEN KASVUN JA HENKILÖKOHTAISTEN TAVOITTEIDEN NÄKÖKULMAT.

- Yrittäjyydessä tarvittavan osaamisen rytmittäminen koko opiskeluajalle.
- Y-HOPSin käyttöönotto ja opiskelijan ohjaus valitulla Y-polulla osana opintojen ohjausta.
- Opetushenkilöstön ja muun henkilöstön yrittäjyysosaamisen kehittäminen systemaattisesti huomioiden osaamiskartoitusten avulla saatu tieto.
- Työelämäyhteistyön tiivistäminen ja tuominen osaksi päivittäistä toimintaa.

3. UUDEN YRITYSTOIMINNAN TUKEMINEN ERI TAVOIN.

- Opiskelijoille avataan mahdollisuus kokeilla yrittäjyyttä osana opintojaan. Toiminta sidotaan osaksi Y-HOPSia ja Y-polkua.
- Opettajien sparraus yritystoimintaan osana strategian jalkautusta.
- Yhteistyön tiivistäminen alueen yritysten kanssa; yrittäjämentorit.

4. OLEMASSA OLEVIEN YRITYSTEN KEHITTÄMINEN

- Opiskelijoiden osallistaminen yritysyhteistyöhön osana opintojaan.
- Opettajien ja muun henkilöstön osaamisen hyödyntäminen yritysten kehittämisessä.

5 LOPUKSI

Lapin ammattikorkeakoulussa on kiinnitetty huomiota yrittäjyyden edistämiseen kaikilla sen tehtäväalueilla, mutta vielä on paljon tehtävää. Arvokasta tietoa toimintamme kehittämiseksi olemme saaneet opetus- ja kulttuuriministeriön arviointiraportista ja Arenen yrittäjyysuosituksista. Pohjoista Tekoa –strategian toimeenpanossa olemme sitoutuneet kehittämään yrittäjämönteistä ja yrittäjämäistä ammattikorkeakoulua. Tällä tarkoitamme sitä, että yrittäjyydestä ja yrittävyydestä tulee kaikkea toimintaa aidosti leimaava toimintamalli/-menetelmä. Siihen kuuluvat elementteinä osaamisen tunnistaminen yksilö ja organisaatiotasolla, verkostoitumisen tukeminen ja verkostojen hyödyntäminen sekä edellisten yhdistäminen siten, että saadaan luotua uutta toimintaa rohkeasti ja innovatiivisesti ammattikorkeakoulun sisällä ja alueelle.

Vuoropuhelulla korkeakoulun, yritysten ja kolmannen sektorin välillä niin koti- kuin ulkomarkkinoilla, tavoitellaan positiivisia vaikutuksia maakunnan talouteen. Parantamalla omaa ja yritysysteistyöverkoston toimijoiden kilpailukykyä saadaan aikaan uutta liiketoimintaa ja kannattavaa kasvua kaikille osapuolille. Kaikessa toiminnassa näkyvät maakunnan yritykset omine profiileineen. Kumppanuussopimukset muodostavat rungon vuoropuheluun alueen yritysten kanssa. Kansainvälistä yhteistyötä kehitetään erityisesti pohjoisten rajanaapureiden kanssa. LAPIN AMK on mukana vientitoimintaa harjoittavien yritysten kehittämishankkeissa sekä viemässä omaa koulutustarjontaansa ulkomarkkinoille yhteistyössä muiden korkeakoulujen kanssa.

LÄHTEET

- Alvarez SA, Barney JB.2010. Entrepreneurship and Epistemology: The Philosophy Underpinnings of the Study of Entrepreneurial Opportunities. *The Academy of Management Annals* 4(1): s. 557-583.
- Alvarez, S. A., Barney, J. B. 2007. Discovery and creation: Alternative Theories of Entrepreneurial Action. *Strategic Entrepreneurship Journal* 1: s. 11–26.
- Arenen yrittäjyys suosituksset 12.3.2015. Viitattu 5.6.2016.
<http://arene.fi/sites/default/files/PDF/2015/Arenen%20YS%2012032015.pdf>
- Dew D, Read S, Sarasvathy SD & Wiltbank R 2009. Effectual versus predictive logics in entrepreneurial decision-making: Differences between expert and novices. *Journal of Business Venturing* 24(4): s. 287 – 309.
- European Commission 2008. Best Procedure Project: Entrepreneurship in Higher Education, Especially in Non-Business Studies. Final report of the expert group. Directorate-General for Enterprise and Industry. March 2008.
- Gibb, A. A. 1993. The Enterprise Culture and Education: Understanding Enterprise Education and its Links with Small Business, Entrepreneurship and Wider Educational Goals.” *International Small Business Journal* Vol 11 No 3, s. 11–34.
- Gibb, A.A. 2005. The Future of Entrepreneurship Education And Culture – Determining the Coherent Policy and Practice. Teoksessa Kyrö, P. & Carriér, C. (toim.) *The Dynamics of Learning Entrepreneurship in a Cross-Cultural University Context*: s. 44 – 66. University of Tampere, Faculty of Education, Tampere.
- Hannula, H.2012. Yrittäjyyskasvatusta kehittämässä. Teoksessa H,Kotila & K,Mäki (toim.) *Ammattikorkeakoulupedagogiikka 2*. Helsinki:Edita Prima Oy. s. 229-242.
- Hannula, H. 2015.Yrittäjyyskasvatus ammatillisen opettajankoulutuksen opetus-suunnitelmassa - Tapaustutkimus HAMK Ammatillisessa opettajakorkeakoulussa. *Acta Universitatis Tamperensis*; 2089, Tampere University Press, Tampere 2015. Viitattu 6.6.2016.
<http://tampub.uta.fi/handle/10024/97967>
- Jack, S. L., and Anderson, A. R. 1999. Entrepreneurship education within the enterprise culture: producing reflective practitioners. *International Journal of Entrepreneurial Behaviour and Research* 5(3): s. 110–125.

- Jussila, Eila, Hytönen, Jouni ja Salminen, Hannele (toim.) Yrittäjyyskasvatus ammattikorkeakoulujen opetussuunnitelmissa-benchmarking hanke. Korkeakoulujen arviointineuvoston verkkojulkaisuja 3:2005. Viitattu 27.12.2010.
http://www.KKA.fi/pdf/muut_muut_julkaisut/KKA.net305.yritt.pdf5
- Jylhä, E ja Viitala, R. 2006. Liiketoimintaosaaminen - Menestyvän yritystoiminnan perusta. Helsinki: Edita Publishing Oy.
- Kangastie, H. ja Mastosaari, P. 2016. Oppimisen organisointi-opas opettajille. Osaamis- ja ongelmaperustainen oppiminen Lapin ammattikorkeakoulussa. Lapin AMK:N julkaisuja C. Oppimateriaalit 1/2016.
- Karppinen, A. 2008. Opetussuunnitelma pedagogisen johtamisen tukena. Teoksessa A, Töytäri-Nyrhinen (toim.) Osaamisen muutosmatkalla s. 219-235. Edita Prima Oy, Helsinki.
- Karjalainen, L ja Mastosaari, P. 2015. YHOT – Käsikirja yrittäjänä hankitun liiketoimintaosaamisen tunnistamiseen ammattikorkeakouluissa. Lapin ammattikorkeakoulun julkaisuja. Opetus ja oppiminen 3/2015. Viitattu 8.6.2016. <https://publications.theseus.fi/handle/10024/96810>.
- Kirzner, I. 1978. Competition and Entrepreneurship. Chicago, IL: The University of Chicago Press
- Kolb, D. 1984. Experiential Learning. Experience as the Source of Learning and Development, Prentice-Hall, Englewood Cliffs, New Jersey.
- Kolhinen, J. 2015. Yliopiston yrittäjämäisyyden sosiaalinen rakentuminen: case aaltoyliopisto. Väitöskirja. Acta Universitatis. Lappeenrantaensis 659. Viitattu 9.6.2016. <http://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/113824/Kolhinen%20A4.pdf?sequence=2>.
- Konu, A & Kangastie, H. 2016. Opettajien osaamisen kehittäminen osana osaamisen strategista johtamista. Teoksessa H. Kangastie (toim.) Laadukasta oppimista ja osaamista Lapin ammattikorkeakoulussa. Sarja B. Raportit ja selvitykset 2/2016. Viitattu 10.6.2016.
<https://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/105473/B2%202016%20Laadukasta%20oppimista%20ja%20osaamista.pdf?sequence=1> s. 133-143.
- Kotila, H. 2012. Oppimiskäsitykset ja oppiminen ammattikorkeakoulujen toimintaympäristöissä. Teoksessa H. Kotila & K. Mäki (toim.) Ammattikorkeakoulupedagogiikka 2. Edita Prima Oy: Helsinki.
- Kullaslahti, J. 2014. Opetuksesta ja opiskelusta osaamiseen-kriteeristön tausta-ajatuksia. Teoksessa J. Kullaslahti & A. Yli-Kaupilla (toim.) Osaamisperustaisuudesta tekoihin s. 47-50. Painosalama Oy, Turku.
- Kyrö, P. 1997. Yrittäjyyden muodot ja tehtävä ajan murroksissa, Jyväskylä Studies in Computer Science and Economics and Statistics nr. 38, University of Jyväskylä.
- Kyrö Paula, 2005. Yrittäjyyskasvatusta käsitteellistämässä. Teoksessa A. Heikkinen (toim.) Aikuiskasvatuksen tutkimuspolut. Kansanvalistusseura. Vantaa: Kansanvalistusseura.

- Kyrö P. 2006. The continental and Anglo-American approaches to entrepreneurship education differences and bridges. In: Fayolle A & Klandt H (ed.) *International Entrepreneurship Education, Issues and Newness*. Edward Elgar. Cheltenham. UK.
- Kyrö P. & Carriér C. 2005. Entrepreneurial learning in universities: Bridges across borders. Teoksessa Kyrö, P. and Carriér, C. (toim.) *The Dynamics of Learning Entrepreneurship in a Cross-Cultural University Context*. University of Tampere, Faculty of Education. s.14 – 43.
- Kyrö, P. 2008. A Theoretical Framework for Teaching and Learning Entrepreneurship.” *International Journal of Business and Globalisation* Vol 2 No 1, s. 39–55.
- Kyrö, P., Mylläri, J. & Seikkula-Leino J. 2008. Kognitiiviset, affektiiviset ja konatiiviset ulottuvuudet ja niihin liittyvät metavalmiudet yrittäjämäisessä oppimisessa. *Liiketaloudellinen aikakauskirja* no 3, s. 269-296.
- Kyrö Paula, Lehtonen Heleena, Ristimäki Kari (toim.) 2007. Yrittäjyyskasvatuksen monia suuntia. Yrittäjyyskasvatuksen julkaisusarja 5/2007. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Leskinen Pia-Leena, 2000. Yrittäjyyttä etsimässä – kokemuksia ja ajatuksia yrittäjyyskasvatuksesta. Helsinki:Edita.
- Linna, E. ja Kangastie, H. 2016. Pohjoista tekoa-Lapin ammattikorkeakoulun strategia ja profiloituminen. Lapin ammattikorkeakoulun julkaisuja. Sarja B Raportit ja selvitykset 1/2016.
- Luukkainen, O ja Wuorinen, J. 2002. Yrittävä elämänsäsenne. Jyväskylä; PS-Kustannus.
- Mäki, K., Vanhanen-Nuutinen, L ja Töytäri-Nyrhinen, A. 2013. Pohjimmaitset oletukset ja muutostsunamit ammattikorkeakoulutyössä. Teoksessa L. Vanhanen-Nuutinen, K, Mäki, A, Töytäri-Nyrhinen, V, Ilves & V, Farin (toim.) *Kiviä ja keitaita-ammattikorkeakoulutyö muutoksessa* s. 83–102. Haaga-Herlia tutkimuksia 1/2013. Multipront: Vantaa.
- Mäkimurto-Koivumaa, S. & Puhakka, V. 2013. Effectuation and causation in entrepreneurship education. *International Journal of Entrepreneurial Venturing* 5(1); s. 68-83. DOI: 10.1504/IJEV.2013.051672.
- Mitchelmore, S. & Rowley, J. 2010. Entrepreneurial competencies: a literature review and development agenda. *International Journal of Entrepreneurial Behaviour & Research* 16(2): s. 92–111.
- Morris, M. H., Webb, J. W., Fu, J. & Singhal, S. 2013. A Competence-Based Perspective on Entrepreneurship Education: Conceptual and Empirical Insights. *Journal of Small Business Management* 51(3): s. 352–369.
- Mäkimurto-Koivumaa, S. 2012. Effectuation in Embedded Entrepreneurship Education. *Essays for Renewing Engineering Education at Kemi-Tornio University of Applied Sciences*. Acta Univ. Oul. G57. Juvenes Print: Tampere.
- Nummenmaa, A. 2002. Ammattikorkeakoulu oppimisympäristönä. Teoksessa J-P, Liljander (toim.) *Omalla tiellä. Ammattikorkeakoulu kymmenen vuotta*. Edita: Helsinki. s. 128-141.
- Näsi Juha, Neilimo Kari, 2006. Mitä on liiketoimintaosaaminen. Helsinki: WSOY Pro.

- OECD: A Guiding Framework for Entrepreneurial Universities. <http://www.oecd.org/site/cfecpr/EC-OECD%20Entrepreneurial%20Universities%20Framework.pdf>
- Oivallus loppuraportti. 2011. Elinkeinoelämän keskusliitto.
- Viitattu 5.6.2016. http://pda.ek.fi/www/fi/tutkimukset_julkaisut/2011/Oivallus-web-v4_final.pdf
- Osaamisella ja luovuudella hyvinvointia. Opetus- ja kulttuuriministeriön tulevaisuus katsaus 2014. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2014:18. Viitattu 5.6.2016. <http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2014/liitteet/okm18.pdf?lang=fi>
- Pihkala, Jussi. 2008. Ammattikorkeakoulutuksen aikaiset yrittäjyysintentioiden muutokset. Opetusministeriön julkaisuja 2008:1. Viitattu 27.12.2010. <http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2008/liitteet/opm01.pdf?lang=fi>
- Peltonen, K., 2014. Opettajien yrittäjyyskasvatusvalmiuksien kehittäminen ja siihen vaikuttavat tekijät. Aalto Yliopisto.
- Pihkala, T., Ruskovaara, E., Seikkula-Leino, J. & Pihkala, J. 2011. Yrittäjyyskasvatus monikerroksisena ilmiönä – kohti yrittäjyyskasvatuksen ohjausjärjestelmää. Teoksessa U. Hytti, J. Heinonen & A. Tiikkala (toim.) Yrittäjämäinen oppiminen: Tavoitteita, toimintaa ja tuloksia (20–37). Turku: Turun yliopisto.
- Pirilä, K ja Konkka, J. 2013. Innovaatiotoiminta. Teoksessa U, Vehkaperä, K, Pirilä ja M, Roivas (toim.) Innostu ja innovoi. Käsikirja innovaatioprojekteihin s.11–21. Metropolia Ammattikorkeakoulun julkaisusarja Oiva oppimateriaalit 2013.
- Poikela, E. 2009. Oppimisen desing. Teoksessa L, Ruohonen ja L, Mäkelä-Marttinen (toim.) Kohti osaamisen ekosysteemiä. Kymenlaakson ammattikorkeakoulun julkaisuja. Sarja A Nro 24. Kopijyvä; Jyväskylä. s 10-17.
- Rae, D. 2000. Understanding entrepreneurial learning: a question of how? *International Journal of Entrepreneurial Behaviour & Research*, 6(3): s. 145-159.
- Ratkaisujen Suomi. Pääministeri Juha Sipilän hallituksen strateginen ohjelma 29.5.2015. Hallituksen julkaisusarja 10/2015. Edita Prima.
- Read, S., and Sarasvathy, S. D. 2005. Knowing What to Do and Doing What You Know: Effectuation as a Form of Entrepreneurial Expertise. *The Journal of Private Equity* 9(81): s. 45–61.
- Remes, L. 2003. Yrittäjyyden kolme diskurssia. Väitöskirja, Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunta. Viitattu 6.6.2016. <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/13332/9513914267.pdf>.
- Ristimäki, K. 2004. Yrittäjyyskasvatus. Hamina: Oy Kotkan Kirjapaino Ab.
- Rovaniemen ammattikorkeakoulun yrittäjyystyöryhmän julkaisematon raportti 13-3-2009.
- Ruohotie, P. & Koironen, M. 2000. In the Pursuit of Cognitive Constructs into Entrepreneurship Education. *Journal of Entrepreneurship Education* Vol 3, 9–22.
- Ruostesaari, M-L., Troberg, E. & Seikkula-Leino, J. 2011. Does entrepreneurship education as a part of corporate responsibility bring additional value to innovation

- processes? ESC International Symposium on Corporate Responsibility and Innovation, Dijon, France, 6.-7.4.2011, Groupe ESC Dijon Bourgogne.
- Sarasvathy, S. D. 2001. Causation and effectuation: Toward a theoretical shift from economic inevitability to entrepreneurial contingency. *The Academy of Management Review* 26(2): s. 243 – 263.
- Savander-Ranne, C ja Lindfors, J. 2013. Oppimisympäristö ja oppiminen. Teoksessa Kehittyvät oppimisympäristöt C.Savander-Ranne, J, Lindfors, P, Lankinen, ja L.Lintula (toim.) Metropolia Ammattikorkeakoulun julkaisusarja. Taito-työelämäkirjat 5:2013. Helsinki: Unigrafia.
- Schumpeter, J.A. 1934/1968. *The Theory of Economic Development*, Oxford University Press, London.
- Seikkula-Leino, J. 2008. Implementing Entrepreneurship Education Through Curriculum Reform. Paper presented at the International Council for Small Business World Conference, June 22-25, 2008, Halifax, Nova Scotia, Canada.
- Seikkula-Leino, J., Ruskovaara, E., Ikävalko, M., Mattila J. & Rytkölä, T. 2010. Promoting entrepreneurship education: the role of the teacher? *Education and Training* 52(2): s. 117-127.
- Volume 52, Issue 2, Pages 117-127
- Shane, S., Venkatamaran, S. 2000. The promise of entrepreneurship as a field of research. *The Academy of management review* 25(1): s. 217 -226.
- Solomon, G. 2007. An examination of entrepreneurship education in the United States. *Journal of Small Business and Enterprise Development* 14(2): s. 168 – 182.
- Souitaris, V., Zebinati, S., Al-Laham, A. 2007. Do entrepreneurship programmes raise entrepreneurial intention of science and engineering students? The effect of learning, inspiration and resources. *Journal of Business Venturing* 22: s. 566 – 591.
- Suomen Yrittäjät 2015. Aluebarometri, Lappi. <http://www.yrittajat.fi/File/941c5042-8a5f-4a41-b036-a212f6c97746/Alueraportti%20osyksy%202015.pdf>
- Tilastokeskus 2016. Tilastotietoa yrityksistä Suomessa. <http://www.stat.fi/til/yri.html>
- Vehkaperä, U. 2013. Innovatiivisuus ja innovaatio. Teoksessa U, Vehkaperä, K, Pirilä & M, Roivas (toim.) Innostu ja innovoi. Käsikirja innovaatioprojekteihin s.22–38. Metropolia Ammattikorkeakoulun julkaisusarja Oiva oppimateriaalit 2013.
- Viklund, E. 2015. Yrittäjyys ja opiskelu kulkevat käsi kädessä. Teoksessa H, Kotila & K, Mäki (toim.) 21 tapaa tehostaa korkeakouluopintoja s. 35-41. Haaga-Helia ammattikorkeakoulu. Unigrafia, Helsinki
- Vygotsky, L.S. 1978. *Mind in society*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Ylinen, A. 2011. Opettajien yrittäjyyskasvatusvalmiudet Etelä-Pohjanmaan lukioissa. Akateeminen väitöskirja. Jyväskylä Studies in Business and Economics 98. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä.
- Ylitalo, A. 2012. Aktivoivat opetusmenetelmät. Viitattu 10.6.2016 <http://www.slideshare.net/aylitalo/aktivoivia-opetusmenetelmi>
- Yrittäjyyskasvatuksen linjaukset ja toimenpideohjelma. Opetusministeriön julkaisuja 2004:18. Viitattu 27.12.2010.

http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2004/liitteet/opm_169_opm18.pdf?lang=fi

Yrittäjyyskasvatuksen suuntaviivat. Opetusministeriön julkaisuja 2009:7. Viitattu 6.6.2016. http://www.minedu.fi/OPM/Julkaisut/2009/Yrittajyyskasvatuksen_suuntaviivat.html

Yrittäjyyden ja yrittäjämäisen asenteen tukeminen suomalaisessa korkeakoulussa. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2015:17. Viitattu 8.6.2016. <http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2015/liitteet/tr17.pdf?lang=fi>

Yrittäjyyden tukemisen hyvät käytänteet korkeakouluissa 2016. Opetus- ja kulttuuri-

ministeriön julkaisuja 2016:14. Viitattu 8.6.2016.

<http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2016/liitteet/okm14.pdf?lang=fi>

Liite 1: MENESTYKSEKÄSTÄ START-UP TOIMINTAA OPETUKSEN JA TKI:N AVULLA

Lapin ammattikorkeakoulussa yrittäjyyttä ja palveluliiketoimintaa edistetään alueen työelämän tarpeiden mukaisesti. Henkilökuntaa kannustetaan ottamaan aktiivinen kehittäjärooli alueen yrityksissä niin opetuksen, tutkimus- ja kehitystoimen kuin palvelutuotannonkin areenoilla. Vahvuutena Lapin AMK:lla on alojen erikoispiirteistä syntyneet, vahvat ja monipuoliset oppimisympäristöt sekä kansalliset ja kansainväliset kumppanuudet.

OPETUS –väyläinen aluevaikutus	TKI ja palvelutoiminta-välitön aluevaikutus
Kaikkien koulutusten opetussuunnitelmissa on sisällä ko painoalan kompetenssit ja osaamistavoitteet vuodesta 2017 alkaen	TKI-toiminnalla tuetaan aktiivisesti alueen yritysten kehittämistä tk-toiminnalla. Hanketoiminta on suunnattu painoalojen kärkien mukaisesti
Oppimisen organisointi tehty opiskelijakeskeisesti ja yrittäjyyttä ja yrittäjyyttä edistäen (esim. projekti, sykli ja integroitumalli) - vuodesta 2017 alkaen käytössä sellaiset organisointimallit, jotka tukevat opiskelijoiden yritys- ja työelämäyhteyksiä ja tukevat ongelmanratkaisutaitojen kehittymistä	Opetus integroidaan vahvasti erilaisiin hankkeisiin ja toimeksiantoihin -yhteensovittamista ohjataan ohjeistuksella
Oppimisympäristöt ovat aktiivisia ja yrittäjyyteen tukevia -sateenvarjon alle on koottu kaikki oppimisen tilat ja prosessit /täytyy tehdä -Start UP toiminnan käyttöönotto kaikissa koulutuksissa Startup-kulttuuri ja startup-skene myös pohjoisen korkeakouluihin Valmennusohjelma eli (esi)hautomo -Iltaisin ja vkp, jotta olisi helposti yhteensovitettavissa opintojen kanssa -Koostuu sparrauksesta, liiketoimintaosaamisen kehittämisestä sekä asiantuntijapuhevoroista -Mahdollisuus osallistua yrittäjyyttä tukeviin tapahtumiin meillä ja muualla	Tarvittaessa oppimisympäristöjen uudenlaiset mallit ja niiden kehittäminen esim. Green Care, Startupphautomot jne Digitaalisuus, simulaatipedagogiikka oppimisessa Innovaatioiden tuotteistaminen ja kaupallistaminen sekä spinn-off prosessin kehittäminen yhteistyössä alueen yritysten kanssa
Työelämäläheiset toteutukset -kumppanin aktiivisesti mukana/toteutuu toutsujen kautta	Kumppanuussopimukset kuntoon ja valinnat avainkumppanuuksista, joiden kanssa tehdään vuosittaiset toteutussuunnitelmat, opetus integroidaan työelämän ja yritysten kehittämiseen
Kehittävä arviointi-innovaatiokompetenssin arviointityökalu otetaan käyttöön	
Opettajien osaamisen kehittäminen -osaamiskartoitukset ko painoalan osaamisen suhteen/ tekeillä eli tehdään keväällä pilottina Telulle ja jatkossa kaikille 2016-2017 painoalan osaamisalueet jo tehty ko kartoitukseen Osaamiskartoitukset ja osaamisen kehittämissuunnitelmat, kehityskeskustelujen kehittäminen kaikkien painoalan osaamisen osalta	Haetaan tk-rahaa myös oman toiminnan ja osaamisen kehittämiseen ko painoalan osaamisalueilla esim. tuotteistaminen, palvelumuotoilu, myynti ja markkinointi, yrittävyys ja yrittäjyysosaaminen, liiketoiminta ja johtamisosaaminen esim. moninaisuusjohtaminen

Liite 2: KOULUTUKSEN ITSEARVIOINTI YRITTÄJYYDEN NÄKÖKULMASTA

TEEMA	TOIMENPIDE	NÄKYVYYS OPS2017
1. Yrittäjyyteen oppiminen	Pedagogisten käytäntöjen kehittäminen tukemaan yrittäjämäistä toimintatapaa	
	Yrittäjyyden edistämisen ja seurannan ja arvioinnin kehittäminen	
	Aktivoivien menetelmien sisällyttäminen opetukseen	
	Y-HOPSin käyttöönotto	
	Yrittäjyyden kokeiluympäristöjen saatavuus	
	Verkostoitumisen toteuttaminen ja tuki	
2. Ammattikorkeakoulun yrittäjyysosaamisen kehittäminen	Koko henkilöstön yrittäjyysosaamisen kehittäminen	
	Innovaatiotoiminnan aktivointi	
3. Alueen yritystoiminnan kehittäminen	Uusien yritysten ja yrittäjien tukipalvelut	
	Olemassa olevan yritystoiminnan kehittämisen tukeminen	
	Kansainvälistymisosaamisen kehittäminen	

Liite 3: YRITTÄJYYDEN VUOSIKELLO

Tämän julkaisun tavoitteena on avata yrittävyyden ja yrittäjyyden määritelmää ja sitä kautta tukea yrittäjyyden edistämistä Lapin ammattikorkeakoulussa. Aihe on ajankohtainen ja merkityksellinen, sillä eri kouluasteilla on meneillään vahva panostus yrittäjyyskasvatukseen. Yrittäjyyskasvatustyöltä odotetaan paljon tilanteessa, jossa Suomen talous elää vaikeita aikoja. Koulut ja oppilaitokset eivät ole ainoita yrittäjyyskasvattajia, mutta niillä on tärkeä rooli yrittäjämäisen yhteiskunnan kehittäjinä.

Julkaisu avaa opiskelijoille, opettajille, johdolle ja sidosryhmille ammattikorkeakoulumme linjauksia yrittäjyyden edistämiseksi.

LAPIN AMK⁷
Lapland University of Applied Sciences

www.lapinamk.fi

ISBN 978-952-316-133-7